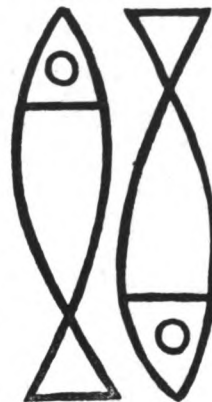

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

G. v. d. Brink

HANDELINGEN 13:46-47

Gods gestrengheid

Het gaat in Antiochië in Klein Azië overrompelend snel.

Het evangelie van Jezus Christus woedt als een bandjir tegen alles wat hoog is en niet van genade leeft.

In één week is alles beslist.

De tweede zondag dat Paulus preekt loopt bijna de hele stad uit om het evangelie te horen. Een kwartier voor kerktijd wemelt het van heidenen op en om het kerkplein. Bij het zien van deze menigte worden de Joden vervuld van „heilige ijver voor de handhaving van Gods eer en de zuiverheid van Zijn heiligdom”.

De Zeloten!

En dan is het uit.

Paulus en Barnabas passen een ongelooflijke strengheid toe. Nota bene: niet ten opzichte van de heidenen, die nooit iets aan de wet gedaan hebben, maar ten aanzien van de Joden, die er altijd krom voor hebben gelegen.

Zij worden niet nerveus. Ze vragen zich niet zenuwachtig af, wat ze verkeerd gedaan hebben en hoe ze deze boze mensen nog kunnen winnen. Ze lopen hen niet handenwringend achterna en soebatten niet of ze toch rustig willen zijn. Ze weten, dat ze een Jezus prediken, die een steen is, waaraan men zich stoot, een rots der ergernis. Dit conflict móest komen!

Lucas zegt: ze gebruikten vrijmoedigheid, zeg-vrijheid. Ze lieten zich geen slot op de mond leggen en ze deden niet of de kerk een porceleinkast is.

Ze zeggen drie dingen:

1. We moesten eerst tot u het Woord van God spreken. U had voorrang, want u bent Israëlieten, u behoort de aanneming tot zonen, de heerlijkheid, de verbonden, de wetgeving, de erediens en de beloften. Van u zijn de aartsvaders en uit u komt de Messias voort naar het vlees, die, boven alles verheven, God is, gezegend in eeuwigheid.
2. Maar u diskwalificeert uzelf voor het eeuwige leven.
3. Daarom wenden we ons nu tot de heidenen. Want aldus luidt de lastbrief gegeven aan onze Heer: Ik heb u geplaatst tot een licht voor de heidenen, opdat gij zoudt strekken tot redding tot het uiteinde van de aarde (Jes. 49 : 6).

En dan is het afgelopen!

Dan zet Paulus een streep onder de synagoge.

Het is uit!

Maar gaat dat niet véél, véél te snel?

Alle mensen, dat gebeurt in een week tijd!!

Zeven dagen tevoren is deze synagoge nog een brave, vrome, welwillende gemeenschap! Is de Here God zo haastig?

Waar blijft nu de boodschap, dat de Here lankmoedig is en traag tot toorn?

Heeft God zó weinig geduld?

Mensen, wat moet er van ons terechtkomen als God zo kort aangebonden is en als Hij zo snel een afgesneden zaak maakt!

Jawel, maar wat hier gebeurt is héél erg!

Deze mensen vallen maar niet in de één of andere zonde (afgoderij, onzedelijkheid, diefstal of iets dergelijks), maar ze tasten God de Here aan in het diepste van Zijn God-zijn.

Dat is: in Zijn vrijmacht.

Daarin, dat Hij Zich ontfermt, dien Hij wil en dat Hij verhardt dien Hij wil.

Ze tasten Hem aan in Zijn absolute soevereiniteit.

De soevereiniteit van Zijn genade!

En als de Here God er nu eens plezier in heeft om in één week tijds een paar duizend pure heidenen tot geloof te brengen?

Zal Hij dan eerst toestemming moeten vragen aan de oversten van de Synagoge?

Mag Hij alstublieft?

Is Hij niet de pottbakker en mag Hij niet met Zijn leem doen wat Hij wil?

Deze Joden hebben de Vrijmachtige gemaakt tot de gevangene van hun systeem.

Ze hebben een Jood van Hem gemaakt!

Jahwe kan en mag zich naar hun overtuiging niet bewegen buiten hun Joodse kaders.

Zij zijn gepraedestineerd en ze beroepen zich daarop.

Maar ze zien er niets meer van, dat de Here als Hij praedestineert altijd te werk gaat naar het principe van de verkiezing uit vrije genade. Dat Hij Zijn voorkeur altijd geeft aan het zwakke, ellendige, verlorene, dat wat om te huilen is; opdat het zij: niet op grond van de werken, maar op grond daarvan dat Hij riep.

Er is een praedestinatatie, maar daarin gaat de Here altijd zó tewerk, dat wat hoog is tegen de grond geslagen wordt, terwijl het nederige, waardeloze, wordt verhoogd en ieder een verwonderd zegt: Here, dat u déze mensen hebben wilt! Hoe barmhartig bent U!

Nooit laat de Here Zich deze vrijmacht ontnemen en nooit laat Hij Zich binden aan onze voortreffelijkheden.

God kiest Israël, een moppervolkje, lastig en nukkig en onbeschrijfelijk ondankbaar. En we zeggen: „Here God, we kunnen niet begrijpen, dat U dit volkje zo hebt liefgehad! We aanbidden uw liefde”.

De Here verhardt Farao. De man heeft op dat moment zijn doodvonnis al in zijn zak. De Here kan hem op staande voet terechtstellen. Maar Hij besluit om hem te verharderen;

om aan hem de overmacht te tonen van Zijn genade: niet de sterke, maar de zwakke. En we zwijgen, bij een zo hevige gestrengheid. De Here staat in Zijn recht!

Precies zo verhardt Hij Israël. Het heeft zijn doodvonnis in de zak. Het heeft de Messias gedood. De Here kan dit volk liquideren. Maar Hij verhardt het, met de bedoeling de rijkdom van Zijn heerlijkheid te tonen aan hen, die het voorwerp zijn van Zijn erbarming.

Zo kan het wonderbaarlijke gebeuren, dat heidenen, die nooit gerechtigheid najaagden, de gerechtigheid toch hebben gekregen, nl. de gerechtigheid uit het geloof; terwijl Irsael, hoewel het de gerechtigheid najaagde, aan de wet toch niet is toegekomen en het doel van de wet niet heeft bereikt. Want het steunde op de onderhouding van de wet en niet op geloof.

En straks zeggen alle mensen in Antiochië: „O hoe groot bent u, Here, dat u zulke slechte mensen als wij zijn, hebben wilt!!”

En Paulus zegt: Let op Gods goedertierenheid mensen! Maar let ook op Zijn strengheid!

Je blijft Gods volk alleen als je bij de goedertierenheid blijft.

Maar als je hoog in de boom gaat zitten, kan het in een week tijd afgelopen zijn. Want God is nameloos streng. Hij duldt geen aantasting van Zijn genadige soevereiniteit en accepteert het nooit, als u Hem maakt tot de gevangene van uw systeem en van uw voortreffelijkheden.

Wat zou er gebeuren, als de Here in Zijn vrijmacht, in een week tijds duizenden afgezakte lieden terugbracht tot de gemeente? Of als Hij — om Zijn vrijmacht te tonen — eens een paar honderd kerken zou roepen uit de heidenen, buiten de stroom van de traditie om?

En dat doet Hij ook, in Azië en Afrika!

Het is fijn een lange traditie te hebben.

We zijn rijk met de erfenis der vadersen.

Maar wat is het moeilijk deze schat te bezitten als niet bezittende. Er aan vast te houden en tóch te blijven bij dat ontzaglijk rijke en eenvoudige evangelie, dat ieder, die op de Here Jezus vertrouwt en Hem aanvaardt als Heer, rechtvaardig verklaard wordt „sola fide en sola gratia”.

We vragen ons allemaal af, hoe de kerkgeschiedenis verder lopen zal.

Niemand die het weet.

Maar één ding weten we heel goed: de Here zal in komende tijden werken naar het grondpatroon van Zijn vrije genade over zondaren. Ook in komende tijden zal Hij Zijn voorkeur weer geven aan het ellendige, slechte, aan dat

wat niets is, opdat Hij hetgeen iets is beschamen zou.

En altijd weer zal Hij Zijn strengheid openbaren tegen „takken”, die zich toch weer gaan beroemen tegen de wortel (Rom. 11 : 18).

Daar moeten wij als oude, gevestigde kerk verdacht op zijn.

Daar moeten we mee rekenen.

Altijd weer zal de Here de verrukking zoeken van de vergetenen, de achtergeblevenen,

de verlorenen, die aangenomen worden en die het woord van Zijn genade bejubelen, zoals dat gebeurde in Antiochië.

Houdt daarom Gods goedertierenheid voor ogen, maar ook Zijn strengheid. Zijn strengheid over de takken, die afgevalen zijn, maar over u goedertierenheid. Indien gij tenminste bij de goedertierenheid blijft. Anders zult gij weggeakt worden, (Rom. 11 : 22).

Dan kan het in een week gedaan zijn.

KERKELIJK Leven

DE 'VERONTRUSTEN' IN DE GEREFORMEERDE KERKEN (Synodaal)

Met belangstelling volgen we de gang van zaken in de synodaal Gereformeerde Kerken. Niet met blijdschap. Maar wat ons allerminst onverschillig laten het daar gebeurt. Van 'links' en van 'rechts'. De 'verontrusten' in deze kerken kwamen op zaterdag 13 september jl. te Utrecht samen voor nader overleg. Dat blijkt uit de volgende circulaire, die op 29 augustus is uitgegaan:

L.S.,

Op het bijvoegsel gelieve u aan te treffen de namen van hen, aan wie dit schrijven is verzonden. Een aantal dat natuurlijk en gelukkig met velen zou kunnen worden aangevuld.

U ontvangt dit schrijven, omdat in een samenspreking van het bestuur van de Haagse afdeling van de vereniging van verontrusten met het hoofdbestuur van deze vereniging uw naam genoemd werd als een van de velen, die met een zekere zorg vervuld zijn over de ontwikkeling van het leven in de Gereformeerde Kerken, in menig opzicht.

De bedoeling van deze brief is, u uit te nodigen tot een samenspreking met beide genoemde besturen, over de vraag, wat wij als leden der Gereformeerde Kerken zouden kunnen doen om te komen tot een situatie waarin wij weer met blijdschap en dankbaarheid aan het leven van onze kerken zouden kunnen deelnemen.

Het is in eerste instantie niet de bedoeling, de droeve balans op te maken van wat er in de Gereformeerde Kerken scheef gaat of dreigt te gaan. De een zal daarbij vanzelfsprekend het accent anders leggen dan de ander.

Het kan zeker niet de bedoeling zijn te spelen met de gedachte aan een nieuwe scheuring, die alleen maar rampzalige gevolgen zou hebben.

Maar velen binnen onze kerken wachten op een initiatief tot een nieuw reformatoerisch élan in gebondenheid aan de Heilige Schrift en de belijdenis. Eerlijk en moedig!

Misschien zouden daarvoor in de bestaande organisatie van de vereniging der verontrusten wijzigingen noodzakelijk blijken te zijn. Misschien ook zouden wij moeten komen tot een naamsverandering in meer positieve zin; misschien zou het ook kunnen komen tot een bundeling van krachten, die hetzelfde beogen. Deze opsomming is niet exclusief!

Over al deze vragen zouden wij graag een samenspreking met u hebben en uw adviezen ontvangren. Wij hopen in deze samenspreking te houden in het „Domhotel”, Westerstraat 2, te Utrecht, gelegen in de onmiddellijke omgeving van het station, op zaterdag 13 september a.s., des middags om 2 uur.

Mocht u de geplande datum niet aanwezig kunnen zijn, wilt u dan schriftelijk zo mogelijk van uw instemming doen blijken en ons met suggesties van dienst zijn?

Het zou belangrijk zijn, dat zijn gemeentelieden zich in hun vaak moeilijke strijd en ge-

wetensnood, gesteund weten door vele anderen in onze kerken, die zich door simpele vermelding van hun naam of door daadwerkelijk meedoen zouden willen uitspreken.

In de hoop en de overtuiging dat u ons niet zult teleurstellen, met broedergroet,

namens het hoofdbestuur:

H. Langeveld,

H. Schellevis,

A. v. Weelden;

namens de kring Den Haag:

P. Looyen,

P. Kuntz.

Correspondentie-adres:

J. v. d. Honing, Denneweg 118 a, Den Haag.
Tel. 180244.

P.S. Reiskosten kunnen worden vergoed.

Het stuk was door de volgende ± 70 personen ondertekend:

Dr. G. J. Aalders, Leeuwarden; Ds. R. Akkerman, Kampen; Ds. G. van Aniel, Rotterdam-21; Dr. M. J. Arntzen, 's-Gravendeel; Ds. J. Baaijens, Brunssum; Ds. J. v. Boggelen, Diemen; Ds. D. H. Borger, Soest; Ds. O. Bouwman, Nijverdalen; Ds. W. C. v. d. Brink, Nieuw Loosdrecht; Ds. J. Bijleveld, Rijnsburg; Mr. P. Coumou, Zeist; Dr. K. J. Cremer, Heelsum; J. Driënhuizen, Nieuw Loosdrecht; Ds. D. van Dijk, Leeuwarden; Ds. C. van Ginkel, Mariënborg; P. Groen, Harderwijk; Ds. H. Groenevelt, Barneveld; Ds. A. Groeneweg, Oenkerk; Ds. J. Hegeer, Velp; M. v. d. Heyde, Gorinchem; Mr. L. van Heyningen, Den Haag; J. v. d. Honing, Den Haag; Prof. Dr. R. Hooymaas, Zeist; Dr. J. H. v. d. Horst, Zeist; B. van Hoven, Aniel (N.-Br.); Dr. Ph. J. Huijser, Maarssen; Dr. A. H. J. v. d. Kamp, Den Haag; Ds. C. W. Keur, Scheveningen; D. Knol, Groningen; C. J. Koornneef, Den Haag; Ds. K. Kramer, Nieuwdorp; L. Kramer, Urk; P. Kuntz, Den Haag; Ds. P. Kuijper, Baflo; Ds. L. H. Kwast, Leeuwarden; K. L. v. d. Laan, Den Haag; H. Langeveld, Hilversum; J. C. van Leeuwen, Nieuw Loosdrecht; Ds. H. Lenters, Delden; P. Looyen, Den Haag; Prof. Dr. Ir. H. J. v. d. Maas, Delft; H. W. Maaskant, Zeist; Ds. J. B. v. Mechelen, Heinoord; Drs. A. W. Meeder, Oultgensplaat; Ds. K. Meima, Bunschoten-Spakenburg; Ds. G. Meyerink, Hzn., Gemeuiden; P. C. Monster, Voorburg; Ds. W. Okkema, Nijveen; Ds. E. J. Oomkes, Uithuizen; Ds. H. K. Poelman Azn., Kamperland; A. Raadgever, Staphorst; Ds. M. de Regt, Nieuwendijk (N.-Br.); Prof. Dr. Ir. H. van Riessen, Aerdenhout; P. Sandert, Den Haag; Ds. J. v. d. Schaft, Oud-Beyerland; Dr. J. Schelhaas Hzn., Amsterdam-1; H. Schellevis, Hilversum; L. Schut, Arts, Wolfheze; Dr. P. Siebesma, Leeuwarden; Ds. T. Siebesma, Pieterburen; Ds. S. R. Smilde, Heerde; A. H. Smit, Arts, Oudebildtzijl; Prof. Dr. M. C. Smit, Aerdenhout; C. Smits, Zoetermeer; Ds. G. J. Terlaak, Yerseke; Ds. H. Veenstra, Urk; Drs. J. Verschuure, Den Haag; Ds. M. Vreugdenhil, Nijkerkerveen; A. van Weelden, Renkom; E. de Zeeuw, Gorinchem; Prof. Dr. S. U. Zuidema, Amstelveen.

Van harte hopen we, dat de broeders de uitweg uit hun moeijkheden en die de begeven mogen. Het moge hun gegeven zijn in de strijd niet zich terug te trekken op een aantal oude tradities, doch het levende Woord Gods te spreken en dat te dóen. Meerdere namen geven ons daartoe goede hoop. We hopen t.z.t. op de diep-religieuze strijd, waartoe zij geroepen worden, terug te komen.

G. VISEE

Geschorst wegens staking en woordbreuk

(II)

Mijn verzoek aan de synode om op vragen van synodeleden te mogen antwoorden

Onder de druk van de ons aanvankelijk gegeven termijn van maximaal 2 dagen, gepaard met de dreiging van „citeren”, spraken wij niet aanstonds over een punt, waardoor van een behandeling door de synode Amersfoort-West in 1967 niets was gekomen. Wij stelden toen duidelijk: Wij willen niet door een — zelfs uitgebreide — commissie worden gehoord, omdat ieder synodelid in de gelegenheid moet zijn opheldering over die punten te vragen, die hem nog onduidelijk zijn. Ieder treedt hoofd voor hoofd op als rechter.

Toen des dinsdags bij de gedachtenwisseling bleek dat vele punten in het geheel niet waren opgehelderd — daarvoor was de termijn te kort — verzocht ik in mijn „laatste woord”, dat de volgende dag aan elk synodelid die gelegenheid werd gegeven.

Verslaes sprekers richtten inderdaad via praeses en rapporteur vragen aan mij of deden een appèl op mij. Maar daar ik als „toehoorder” op één lijn stond met de andere aanwezigen buiten de synodeleden, **kón ik niet antwoorden.**

De praeses liet deze vragen (via hem aan mij gericht!) passeren, evenals het doen van een beroep op mij. Daarmee erkende hij de juistheid van het stellen van deze vragen, óf gaf hij aan de rapporteur als verdediger van het rapport, dat tot ons, „schuldig” concludeerde, en dus aan onze „aanklager”, méér rechten dan aan ons als „aangeklaagden”.

Nu was dit ook bij de vastgestelde procedure reeds hierin het geval, dat de rapporteur na de gedachtenwisseling tussen rapporteur en lectoren, de volgende dag vragen van synodeleden mocht beantwoorden, terwijl lectoren dit niet mochten. Zelfs bij alle objectiviteit van de rapporteur — en in dat opzicht verwijten wij hem qua persoon niets — was het onmogelijk voor hem de zaak der lectoren zo te behartigen, als wij zelf dit konden doen. De rapporteur begreep immers ten diepste onze motieven niet. Hij acht ons schuldig aan „staking”. Wij onzerzijds weten ons, na alles wat er gezegd is, niet slechts rein van geweten, maar ook geroepen tot onze houding, zoals die is geweest.

Behalve de praeses zelf handelde ook de rapporteur in de richting van een aan mij te verlenen gelegenheid om te antwoorden op enkele gestelde vragen.

Blijkens mijn aantekeningen **begon** dr. Douma de eerste ronde als volgt (ik citeer letterlijk, dus zonder toevoeging van „ds.” e.d., wat er in mijn schrijfblok genoteerd staat): „Breen en Van Houdt hebben terecht appèl op lectoren gedaan. (M(ulder) is er weinig op ingegaan. Dat dit alsnog komt.” Een eind verder tekende ik op: „„nog eens lectoren horen”, volgens rapporteur”. Volgens mijn herinnering zei dr. Douma nl.: „Dat is mijn standpunt. Hoe de commissie oordeelt, zullen we zien (of: zal blijken)”.

Daarna, bij zijn beantwoording van ds. Goedhart, tekende ik uit de mond van de rapporteur op: „Ook begrip voor lectoren. Het had anders gemoeten, **ook nu nog. Dan kan het hele schorsingsvonnis van de baan**”. Dat staat letterlijk zo in mijn aantekeningen.

Bovendien had ik vlak vóór de aanvang van de zitting op woensdag met dr. Douma gesproken. Gewezen door mij op het feit dat er nog veel onduidelijkheden waren, die een rustig onderhoud tussen hem (of de commissie) en mij gewenst maakten, zei de rapporteur

(vervolg op pag. 175, 2e kolom)

Iets over de „dertiger jaren”

Wanneer in onze kringen het gesprek komt op het gereformeerde leven in de jaren 1930 tot 1940 komen er bij hen, die deze periode meemaakten gevoelen van „heimwee” boven.

De Gereformeerde Kerken hebben na de vereniging van Afscheiden en Dolerenden in 1892 een periode van grote bloei gekend.

Op alle terreinen van het leven wilde men de banier van onze Koning Jezus Christus opheffen.

Het gereformeerde leven was in vaste kaders georganiseerd.

Er was gereformeerd onderwijs, een wijdvertakte jeugdorganisatie ving de jongeren op, aan de Vrije Universiteit werd de wetenschap bij het licht van het Woord van God beoefend en in De Standaard werden de mensen dagelijks voorgelicht.

Zo was de weg voor ieder duidelijk uitgestippeld.

Daarnaast waren er de organisaties voor het politieke en maatschappelijke leven en al werd nadrukkelijk gesteld dat de A.R. Partij en het C.N.V. geen specifiek gereformeerde organisaties waren, de mannen-broeders deden echt niet voor spek en bonen mee; hetzelfde gold voor de N.C.R.V.

In die dagen leefden we in, wat men in onze tijd zou noemen, het gereformeerde establishment.

Het was een imposant geheel en er waren kundige leiders.

Abraham Kuyper stond voor het leiderschap a.h.w. model.

Er waren na het heengaan van Kuyper geen leiders van dit formaat; er waren wel bekwame officieren en er werd gehoopt dat één van hen de maarschalkstaf in zijn ransel zou dragen.

Intussen had men in H. Colijn de grote politieke leider gevonden.

Het „leiderschap” was in die dagen niet alleen in gereformeerde kring erg in trek.

Er is veel goeds van het gereformeerde leven van die dagen te zeggen.

Zo ben ik nog altijd dankbaar voor het gereformeerd onderwijs dat ik mocht volgen en heb met veel anderen met groot enthousiasme mijn partijtje meegeblazen in het verenigingsleven van die dagen; het was geen last maar een lust. En al is er op de knapenvereniging en op de J.V. wel eens wat te gewichtig gedaan en werden de vragen van kerk, maatschappij en staat in veel te vlot tempo besproken en opgelost, er is een enorm vormende kracht op verschillende generaties van uitgegaan.

Er is bij deze ontwikkeling altijd een ondertoon van onbehagen geweest.

In de jaren, waarover we nu spreken, was dit ook het geval.

De kleine luiden van weleer, waren een invloedrijke groep in het volksleven geworden en hun leiders bekleedden belangrijke posities.

Organisaties zijn voor de opbouw van het christelijke leven onmisbaar, maar dragen altijd het gevaar van machtsvorming in zich.

Wanneer de geestelijke wasdom geen gelijke tred houdt met de opbouw en uitbouw van het christelijke leven wordt het moeilijk om in zo'n hecht doortimmerd gebouw het evangelie van het kruis van Christus te herkennen. In Amsterdam gaf nu wijlen ds. D. Sikkel, die nogal wat moeite had met de sociale politiek van de mannen-broeders in de crisis-jaren, in zijn prediking meermalen uitdrukking aan zijn ongerustheid door te wijzen op geestelijke onmacht, die er bij alle verworvenheden te constateren viel.

Er waren ook anderen en zo viel er een

zeker verzet te bespeuren tegen wat ik nu maar duidelijkheidshalve noem de Kuyperiaanse gereformeerde wereld.

In het kerkelijk leven werd dit openbaar in het verzet van onderscheiden kanten tegen de gangbare meningen van die dagen.

In sommige kringen leefde de gedachte dat door Kuyper en Bavinck het laatste woord wel zo ongeveer gesproken was, zodat het nakomend geslacht met een repetitie van de door hen naar voren gebrachte waarheden kon volstaan.

Het is niet mijn bedoeling de strijd om de gangbare meningen te gaan schetsen. In een poging en uitnodiging tot bezinning in de situatie, waarin wij verkeren gaat het mij nu om twee dingen.

Het woord van Paulus aan het adres van de partijgangers in Korinthe, dat we in ons eerste artikel ter sprake brachten, was in die dagen in gereformeerde kringen echt wel bekend.

Het is niet te veroordelen, wanneer invloedrijke voorgangers school maken en omringd worden door een enthousiaste schaar van volgelingen. We zullen er dan ook niet te zwaar aan tillen, dat in de strijd rondom de gangbare meningen gesproken werd van Kuyperianen en van mensen, die in de geest van Bavinck wilden voortgaan, van Schilderianen, Grafianen, volgelingen van Sikkel en aanhangers van de Wijsbegeerte der Wetsidee, die in Vollenhoven en Dooyeweerd hun leiders zagen.

Het was alles een levende en boeiende zaak.

Maar en dit is minder mooi, het was heel gewoon dat wij in Amsterdam ds. De Graaf en zijn geestverwanten „alles” vonden en voor anderen maar heel weinig waardering hadden, terwijl onze „leider” ons dit toch niet geleerd heeft.

In het enthousiasme en medeleven in die dagen was het niet alles goud dat blonk, aan de vorming van partijgeschappen zijn we niet ontkomen en het is een dodelijk gevaar in de kerk, wanneer we een deel voor het geheel gaan aanzien.

Voor de leider-verering in gereformeerde kring hebben we een zware tol moeten betalen.

Daaraan verbonden is dat we te weinig oog hebben gehad voor het gewone en allerlei werk in eenvoud en trouw verricht, dat niet de aandacht trok, maar zo belangrijk is in het Koninkrijk van God.

Er is een tweede, waarop ik de aandacht wil vestigen.

Onder invloed van de leer van de pluriformiteit van de kerk, die niet alleen door Kuyper werd voorgestaan, was een zekere status quo t.a.v. de kerkelijke verdeeldheid ontstaan.

Het werd tamelijk normaal gevonden dat ieder naar zijn eigen kerk ging. Daar stond ons land om bekend.

In de dertiger jaren was het alsof er een andere wind ging waaien.

Afscheiding en Doleantie werden in 1934 en 1936 in grote stijl herdacht.

Een herdenking brengt altijd bezinning mee.

De vaders van de Afscheiding hadden in 1834 de Hervormde Kerk een valse kerk genoemd, in de Doleantie werd deze term niet gebruikt, men wierp toen het juk van de tweede hiërarchie af.

Na honderd jaar moest men constateren dat de valse kerk, of het „genootschap” niet was doodgebloed of weggeëbd.

Er waren nog veel gelovigen achter gebleven en we dachten aan hen, wanneer in genoemde herdenkingen werd gezongen: „Breng

Heer al uw gevang'nen weder”.

Die „gevangenen” namen ons dit alles niet in dank af.

De Gereformeerde Bond en de Hervormde Kerk had het Woord van God echt wel bewaard. In deze kring hield in 1934 ds. J. G. Woelderink zijn nog altijd zeer lezenswaardig referaat „De Afscheiding en wij”.

Hierin wordt opgemerkt: „Uit gehoorzaamheid aan God zijn velen in '34 tot de scheiding overgegaan, maar wij mogen niet vergeten dat om dezelfde redenen velen zijn gebleven; zij wensten eveneens God te gehoorzamen en het welzijn der Kerk te zoeken, maar zij beoordeelden alles overlegd hebbende, dat dit doel beter behartigd kon worden door niet van de Hervormde Kerk te scheiden.”

Aan de gescheiden broeders wordt verweten: „Zij hebben van de aanvang af, zowel in '34 als in '86 de kerkelijke kwestie gezet in het alternatief van goed en kwaad, gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid. Wie niet met hen meeging, verklaarden zij schuldig aan ongehoorzaamheid jegens het hoofd der gemeente Christus Jezus; alleen ongelof, aardsegezinde berekeningen en dergelijke veroordelingswaardige factoren konden doen achterblijven, nu Christus tot de heilige strijd opriep”.

Er waren in de Hervormde Kerk van die dagen niet alleen gelovigen in genoemde kring; groot was de invloed van Kohlbrugge, de Confessionelen streden hun strijd en Karl Barth kreeg steeds meer invloed, vooral in de kringen van de ethische theologen.

Het was na honderd jaar dus niet zó, dat het modernisme uit de dagen van de Afscheiding en het hiërarchisch juk, alle christelijk geloof hadden verstikt; God had ook daar de zeven duizend, die de knie voor Baäl niet gebogen hadden en zich liever niet „gevangenen” hoorden noemen, omdat zij geloofden dat zij bij Christus en Zijn kerk behoorden.

Het was alsof er iets ging groeien in een nieuwe confrontatie.

H. J. van der Kwast

Schilder kritiseerde de pluriformiteitsleer van Kuyper en schreef zijn brochure „Ons aller Moeder”, een indrukwekkend pleidooi voor de eenheid van en in de ware kerk.

In Amsterdam betoonde de al meermalen genoemde ds. D. Sikkel zich een trouw zoon van de Doleantie. Dikwijls vertelde hij op catechisatie van de belevenissen van zijn vader ds. J. C. Sikkel en andere voortrekkers uit die dagen. Je kon merken dat het hem speet dat hij in die dagen nog in de wieg lag, al was het een kleine troost dat in de hitte van de strijd een veldwachter in de pastorie van Hylaard zich eens over die wieg gebogen heeft.

We kregen schriftuurlijk onderricht over de kerk. Het woord pluriformiteit noemde Sikkel een mooi woord voor een lelijke zaak. Van de „una sancta”, zoals deze door dr. Gunning in zijn blad Pniël werd voorgestaan, waarbij ieder in zijn eigen kerk bleef, maar geestelijk verbonden was met de ware kerk, wilde hij niet weten, omdat wij trouw moesten zijn in de strijd om de kerk en lid waren van de Gereformeerde Kerk omdat Christus dit van ons vroeg. Tegelijk werd ons geleerd oog te hebben voor de broederschap buiten onze kerken; de argumenten tegen een opkomend oecumenisch streven achtte hij juist, maar zei hij er bij „er is ook nog iets anders”.

Ditzelfde hoorden we van S. G. de Graaf, al weer in Amsterdam.

Uit zijn prediking en geschriften is duidelijk dat hij niet alleen de leer van de pluriformiteit verwierp, maar ook van een eenheid in oecumenistische zin niet wilde weten. Hij verwierp de gedachte van de volks-kerk en toch is van hem bekend dat hij wel eens vragen had t.a.v. Afscheiding en Doleantie, omdat de broederschap hem trok en er ook „iets anders” was.

Wie goed gereformeerd is, zo werd ons ge-

(vervolg op pag. 176, bovenaan)

Je vraagt je bij jezelf wel eens af, waar die rekenschap te willen geven van je houding ten aanzien van bepaalde gebeurtenissen in het heden, maar vooral ten opzichte van gebeurtenissen in het verleden.

Het lijkt me wel een gereformeerde karaktertrek. Bij gereformeerde mensen staat de geschiedenis hoog aangeschreven.

Deze gedachten kwamen bij mij op, toen ik luisterde en las wat men wel te zeggen of te schrijven had over het feit, dat 25 jaar geleden de vrijmaking gestalte begon te krijgen. En dan, onbewust, dringt zich de vraag op: hoe sta je er nu zelf tegenover? Hoe heb je die vrijmaking verwerkt, hoe heb je die 25 jaar beleefd?

Toen in 1944 de bekende vergadering in Den Haag plaats vond, was ik 10 jaar. Toen Schilder in 1952 stierf, was ik 17 jaar. De vrijmaking heb ik dus niet bewust meegeemaakt; ik ben in de letterlijke zin des woords van huis uit vrijgemaakt geworden. Het goed recht van de vrijmaking en het bestaansrecht van de vrijgemaakte kerken heb ik dus pas achteraf moeten leren begrijpen en accepteren.

Schilder heb ik nog wél heel bewust meegeemaakt. Voorzover althans een middelbare scholier zich het bewustzijn kan eigen maken. Ik behoorde tot die allerlaatste generatie jongeren, die Schilder nog hebben horen spreken, die trouw iedere week naar De Reformatie grepen om Schilder's artikelen te lezen, die er overweldigd waren door de boeken van Schilder.

De vergadering van 11 augustus 1944

Het is merkwaardig, dat de vrijmakingsvergadering van augustus 1944 zo sterk op de achtergrond is gebleven in het bewustzijn. Ik dacht dat ik hierin niet alleen was. De concrete plaatselijke conflicten hebben veel meer indruk achtergelaten dan die algemene vergadering in Den Haag.

Naar mijn besef begon de vrijmaking pas, toen wij in Utrecht niet meer naar de Oosterkerk gingen, maar in augustus 1945 voor het eerst als vrijgemaakten vergaderden in de Remonstrantse kerk. Een dergelijke gebeurtenis blijft je bij als jongen van 12 jaar, en is mij ook later altijd bij gebleven.

Achteraf is het natuurlijk duidelijk, dat die vergadering in Den Haag allerbelangrijkst is geweest. Dáár zijn uiteindelijk de beslissingen bepaald, dáár is het patroon vastgelegd van de toekomstige ontwikkeling der vrijgemaakte kerken. Van plaats tot plaats, van gemeente tot gemeente verschildte uiteraard de situatie; maar het thema lag sinds augustus 1944 vast; variaties op dat thema waren natuurlijk mogelijk.

Eigenlijk weten we er maar weinig van wat er werkelijk is gebeurd vóór en tijdens die bewuste vergadering.

Er bestaat een exegese, die luidt, dat Schilder tot augustus 1944 eigenlijk niet zou hebben geweten welke kant het zou moeten uitgaan. Hij had zijn schepen achter zich verbrand. Hij had dat op de hem eiger radicale manier gedaan. Maar wat nu verder gedaan moest worden, zou voor hem een open vraag zijn geweest: doleren binnen het kader van de gereformeerde kerk, aansluiting zoeken bij de christelijk-gereformeerde, of het vormen van een nieuwe kerkengroepering. Het zouden andere personen zijn geweest, die Schilder over dit „dode” punt zouden hebben geholpen, en die ook daartoe de vergadering van 11 augustus '44 hebben georganiseerd.

Ik weet niet of deze exegese klopt met de feiten; het zou goed zijn als één en ander nog eens uit de doeken werd gedaan. Wat ik wél weet is, dat verschillende broeders, die de zaak van de bezwaarden zeer waren toegedaan, deze vergadering hebben bijgewoond, en op grond van hun ervaring daar jaren hebben nodig gehad voordat zij vrijgemaakte kerk toe te treden. De stemming was er niet één van verslagenheid en deemoed, maar van gloria-victorie-we beginnen opnieuw.

De vrijmaking en Schilder

Nu zij dat overwegingen, die pas veel later bij mij zijn opgekomen. Ik vind als jongen van de middelbare school het goed recht

van de vrijmaking zo evident, dat ik het maar moeilijk begrijpen kon, dat men er zo'n ingewikkeld en onverteerbaar document als de Acte van Vrijmaking of Wederkeer voor nodig had om daar getuigenis van af te leggen. De zaken betrekkelijk simpel, zo vond ik. Het bestaansrecht van de vrijgemaakte kerken kon ik makkelijk accepteren. Waarom? Omdat in mijn besef de „zaaksgerichtigheid” identiek was met de „persoonsgerichtigheid”.

Ik schreef het reeds: ik was één van die allerlaatste generatie, die overweldigd is geworden door de religieuze geladenheid van Schilder's activiteiten. Hoe was het mogelijk dat iemand, die de religie zo radicaal confronteerde met het Woord des Heren, hoe is het mogelijk dat iemand, die bij duizenden mensen en duizenden jongeren een diepe dimensie overbracht in hun geloofsbeleving, hoe was het mogelijk dat zo iemand geschorst werd, afgezet op de boot gezet. En met hem zijn volgelingen.

Zo werd dat ervaren. En zo werd dat, dacht ik, ervaren door het gros van deze generatie. De vrijgemaakte kerken vonden gewoon identiek met Schilder. Zij vonden hun bestaansrecht in het onrecht Schilder aangedaan.

Achteraf is duidelijk geworden, dat zich in de vrijmaking meer stromingen meldden dan alleen de Schilderiaanse. Men krijgt er dan oog voor, dat het conflict in de veertiger jaren zijn wortels reeds had in de moeilijkheden die op het einde van de vorige eeuw en het begin van deze eeuw zich voordeden tussen A-kerken en de B-kerken. Ook krijgt men relatief grote groep van mensen meeming, die gevoed was met de gedachten van die merkwuurde Janse van Biggekerke.

Niettemin blijft het, terugblikkend in het verleden, naar mijn gevoel heel duidelijk, dat de vrijmaking opgevat als een generaal conflict met de oude gereformeerde kerken en opgevat als de formulering van nieuwe lan-

Ja, en dan Christus en Cultuur. Ik geloof dat ik het wel vijf keer heb gelezen. Ik herinner me dat we hele epikopen uit het hoofd reciteerden. Ik ken geen boekje, waarbij de lezer zo overdonderd wordt door een dergelijke compacte volgorde van gedachten en gedachtesprongen. Ongelofelijk! Overigens wisten we niet, wat we met de inhoud van het boekje áán moesten. Je kon er slecht mee „werken”. Het gaf je geen houvast in je positie-bepaling tegenover de cultuur, waar je juist, op de leeftijd waarin we toen verkeerden, zo mee geconfronteerd werd.

Het is natuurlijk niet toevallig, dat de boeken welke het meeste indruk maakten, juist de minst-polemische en de méést-dichterlijke werken van Schilder waren. Globaal kan men stellen dat de Schilder van de jongere jaren méér heeft aangesproken dan de Schilder van de latere jaren.

Deze constatering geeft dan meteen een aanzetting, wat het dan wel geweest is, dat ons in Schilder zo heeft aangesproken.

In de eerste plaats dan de dichter, de literator, de schrijver, die het voor ons onzegbare wist te vertolken in de pleiden. En daarnaast, dat Schilder was de volder en aanklager tegelijk aan het heiligdom van het geweten, aan het heiligdom van het Woord van God, aan het heiligdom van de Confessie. Het ging hem altijd om het hart van de zaak, om het hart van het evangelie, om het hart van de kerk, om het hart van de belijdenis. Hij was altijd fundamenteel. Hij was altijd radicaal. Het ging bij hem altijd om leven of dood. En dat waren zaken, die wij als jongeren onmiddellijk goed hadden begrepen: het gaat in het christelijk geloof inderdaad om zaken van leven of dood. Deze radicale benadering van de grote vraagstukken, waar wij als na-oorlogse generatie waarschijnlijk intuïtief mee vertrouwd waren, kweekte als zultief een gevoel van grote verbondenheid met Schilder.

Het kon ons alleen maar goed doen, dat Schilder de gereformeerde zelfgenoegzaam-

Herinneringen aan ee

delijke kerkengroep, alleen te danken (of te wijten, men kiese zelf) is geweest aan het enorme gezag en de enorme macht van een figuur als Schilder. Ik was er niet zoveel naast, toen wij in onze jongensjaren intuïtief Schilder vereenzelvdgen met de vrijmaking en de vrijmaking met Schilder.

Wie de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken onderzoekt, moet wel tot de conclusie komen, dat er geen Afscheiding zou zijn geweest zonder de figuur van Hendrik Scholte; dat er geen Doleantie zou zijn geweest zonder de figuur van Abram Kuiper; en dat er evenzo geen Vrijmaking zou zijn geweest zonder de figuur van Klaas Schilder.

Hiermede is zowel de kracht als de zwakte van deze kerkelijke reformaties bepaald.

Nogmaals Schilder

Het is ergens een zonderlinge situatie, dat je als jongen van 18 jaar haast alles van Schilder hebt gelezen! Niet natuurlijk alle artikelen, maar wel haast alle boeken.

Nu was ik, geloof ik, niet de enige zonderling in Utrecht. Er was een hele generatie jonge J.V.-ers, die Schilder voor een goed deel kende.

Welke boeken maakte de meeste indruk? In de eerste plaats Christus in Zijn Lijden, dat ik inderdaad met rode konen heb gelezen. Je werd meegevoerd naar de diepste diepten van het goddelijk gebeuren, en in vervoering werd je meegenomen naar de toppen van heil in Christus.

Verder maakten diepe indruk boeken als Licht in den rook, Bij dichters en schriftgeleerden. De openbaring van Johannes en het sociale Leven. Minder toegankelijk waren boeken als Wat is de hemel en Wat is de hel. Aan de Heidebergse Catechismus ben ik nooit toegekomen. Wel raadpleegde je, als goed J.V.-er, het register achter de onderwerp of tekst toevallig aan de orde waren.

heid van de oorlog tartend te lijf was gegaan. Het kon ons alleen maar voldoende geven, dat Schilder erin geslaagd was het zorgvuldig van compromissen opgetrokken tehuis der gereformeerde gezindte tot ontloofing te brengen.

Maar al te graag deden wij als jongmaatsjes mee in de verzetsbeweging tegen die oppermachtige zittende hiërarchie van die „cultuurslampen van de overkant”, van die „synodale slappelingen”. We hadden immers het heilig recht aan onze zijde

Kerkelijk leven

In Utrecht was er de eerste jaren na de vrijmaking een gruisend gemeentelijk leven. Het was een geïnspireerde en inspirerende gemeenschap.

In de eerste plaats was dat toe te schrijven aan de situatie, waarin we ons bevonden. Er bestond een enorme opluchting, dat die frustrerende conflicten tot een eind waren gekomen. En in ware solidariteit, opgedaan gedurende de kerkelijke strijd met de synodale hiërarchie, sloeg men de handen ineen voor de opbouw van een nieuw kerkelijk leven.

En dan was er in Utrecht de speciale situatie, dat een betrekkelijk groot aantal studenten onder de bezielende leiding van Puchinger hun invloed uitoefende op het geestelijk klimaat binnen de kerkelijke gemeente. Hier moet ook genoemd worden de naam van ds. H. J. Schilder, die aan al zijn gemeentelijke arbeid niveau wist te verlenen. Als jongere generatie waren we enorm leergerig; en altijd tot discussie bereid. We gingen van congres tot congres, en in de kerken zaten we met een dictaat op de knie om de preek te verslaan.

Het is een groot voorrecht om in die kring en in dat geestelijk klimaat je vorming te hebben gekregen. Ik heb het van harte mee

kunnen zeggen: wat is het goed om gereformeerd te mogen zijn!

Het omstreden punt

Het is merkwaardig, dat het eigenlijke geschilpunt tussen synodalen en vrijgemaakten, de kwesties van verbond, doop en wedergeboorte, nauwelijks een rol heeft gespeeld in het proces van mijn bewustwording van het goed recht van de vrijmaking en het bestaansrecht van de vrijgemaakte kerken.

Wat mij betreft, had het conflict uitgevochten kunnen worden op ieder ander willekeurig punt. In de grond van de zaak bestond voor mij de zaaksgerechtigheid van de vrijmaking in de persoonsgerechtigheid van Schilder en de Schilderianen.

Nu kwam mij het vrijgemaakte standpunt ten aanzien van doop en wedergeboorte wel plausibel voor, maar toch heb ik altijd moeite gehad om geloof te hechten aan de vele vertogen die het synodale standpunt karakteriseerden als het loslaten van de vastheid van Gods Woord, als een zaak waarmee het geloof zelf op spel werd gezet. Nee, dit soort vertogen gingen er bij mij maar moeilijk in.

Later heb ik twee dingen geleerd. Ten eerste dat het punt van conflict niet min of meer toevallig was. De kwestie in geding bleek zijn wortels reeds te hebben in het prille begin van het bestaan van de gereformeerde kerken. En deze kwestie is al die jaren actueel gebleven. Toen in de dertiger jaren een nieuwe generatie theologen, geïnspireerd door Schilder, met grote kracht het verbondsmatige en heilshistorische karakter van het Woord van God benadrukte en propageerde, werd dat ervaren als een bevrijding van de Kuyperiaanse of neo-Kuyperiaanse scholastiek, waarin prediking en kerkelijk werk volkomen verdord.

En in de tweede plaats heb ik geleerd, dat de kwesties in geding verband hielden met belangrijke dogmatische en wijsgerige vra-

zins achterhaald waren. De generatie die de dertiger jaren en de kerkstrijd in de veertiger jaren bewust had meegemaakt, was gehecht aan die nieuwere opvattingen over verbond en heilshistorie; het bleek echter na de vrijmaking, dat deze opvattingen niet zóveel vat hadden op de geesten als men wel had verwacht. De jongere generaties accepteerden deze opvattingen als vanzelfsprekend, ervoeren niet meer het nieuwe en bevrijdende van deze opvattingen, waren er niet kapot van, en gingen over tot de orde van de dag.

Vanuit deze gezichtshoek bekeken heeft de vrijmaking iets paradoxaals. In de vrijmaking is er een verbitterd gevecht geleverd tegen de Kuyperiaanse scholastiek, tegen de heersende hiërarchie, tegen de zelfgenoegzaamheid van het beginselen-gereformeerdendom enz., dit gevecht leidt tot een kerkelijke breuk, en goed en wel heeft een ander plaats gevonden of de scholastiek én de oude heersende hiërarchie én beginselen-gereformeerdendom vallen in het synodale kamp als vanzelf uiteen. En, in het vrijgemaakte kamp, blij met de verworven vrijheid, in het bezit van het kostelijk goed van de mondigheid, en uitgerust met een schat aan nieuwe denkbepelden, wist men niet wat men met deze kostelijke goederen moest aanpakken.

Zo werden de vrijgemaakte kerken kerken op zoek naar eigen identiteit.

Het kan verkeren

Als ik bij mijzelf naga, wat de oorzaken zijn geweest van de teleurstelling in de vrijgemaakte kerken, dan zijn het juist dié dingen, die in toenemende mate haar identiteit hebben bepaald.

Ik wil het proberen in drie punten samen te vatten.

Ten eerste noem ik dan de zelfverheffing, het overdrevene, het krampachtige, het op je geestelijke tenen staan.

Al in mijn J.V.-tijd kon ik mij ergeren aan

was het antwoord te geven.

In de derde plaats noem ik het punt, waarop het stuk moet breken in vrijgemaakte kring, het punt van de systematische discriminatie van mede-christenen en groepen van christenen. Het moet ons allen heel duidelijk worden, dat het leven van conflict naar conflict — en men kan de vrijmaking en de geschiedenis van de vrijgemaakte kerken toch moeilijk anders karakteriseren — niet naar het uitwijzen is van het heilig Evangelie. Liefde, vrede, verzoening, barmhartigheid, dat zijn de kernwoorden van het Evangelie; en dat behoren ook de kernwoorden te zijn voor het christelijk met elkaar omgaan.

Ik herinner me de periode, zo in het begin van de vijftiger jaren, dat je week aan week de tirades moest aanhoren van de kansel, op vergaderingen, en in de pers tegen Barth en het Barthianisme. Dat leek wel een soort cultus geworden. Indoctinatie van het slechte soort. Het trof me toendertijd te meer, omdat op school de beste leraren barthianen waren. In stilte vermoedde ik, dat er ergens een diepe verwantschap was tussen Schuder en Barth. Had ook Barth niet als de „beroerder Israëls” de geestelijke zelfgenoegzaamheid van de vooroorlogse tijd gestriemd! En had ook Barth niet alles verwed op die ene kaart van de radicaliteit van zonde en genade!

Een tweede voorbeeld van discriminatie, waar ik mezelf sterk bij betrokken voelde, was de houding in de vrijgemaakte kerken ten aanzien van de Wijsbegeerte der Wetsidee en mannen van Wijsbegeerte der Wetsidee. Ik heb er zelf veel aan te danken gehad, ik mag me in een bepaald opzicht een leerling van Mekkes noemen. Het is moeilijk te begrijpen, dat men juist in vrijgemaakte kring, waar men pretendeerde het leven doorgaand te zullen reformeren, de beweging van de Calvinistische wijsbegeerte zo links heeft laten liggen. Het meest pijnlijke is wel, dat K. Schilder daartoe de eerste stoot heeft gegeven, door reeds in 1944 botweg zijn lidmaatschap van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte op te zeggen. Hiermede werden automatisch al die vrijgemaakten, die wel lid bleven van de Vereniging en die de Wijsbegeerte der Wetsidee een goed hart toedroegen, in eigen kerkelijke kring verdacht.

Welke bejegening hebben niet vele broeders en zusters moeten ondergaan? Aan hoeveel duizenden is niet de vreugde van het kerkelijke leven finaal ontnomen? Wat men in eigen kring aan „vaders der vrijmaking” zoals Veenhof en Jager toch zijn, áádoet, grenst aan geestelijke wreedheid. Hierop zijn onze kerken stuk gegaan, hierop behoren zij ook stuk te gaan.

Tenslotte ...

Tenslotte ... laten we ons niet beklagen, laten we niet zeuren, laten we het verleden niet opnieuw oprakelen om te bewijzen dat wij toch gelijk hebben, laten we elkaar geen verwijten maken, laten we onze gevoelens van weleer, ons enthousiasme, onze verwoering, onze vriendschappen toevertrouwen aan de geschiedenis, of beter aan de God der geschiedenis — we mogen toch zeggen, dat Góó ons leven leidt.

En vooral, laten we onze les leren.

Op zijn best kan men de vrijmaking en wat daarna geschiedde beschouwen als een late maar niettemin heroïsche poging om het „corpus christianum” te vestigen op het kleine territorium van de vrijgemaakte kerken.

Maar op zijn best moet men oordelen, dat deze poging geweest is ... een te vroeg gegrepen triomf, om een term van Haitjema te gebruiken.

Nogmaals, laten we onze les leren!

En laten we onze blik richten op de toekomst!

n vrijgemaakte jeugd

gen, waarop het antwoord niet makkelijk te geven was. Dat is me ineens duidelijk geworden tijdens een studentencongres, toen aan Prof. Zuidema de vraag werd voorgelegd waarom hij niet vrijgemaakt, maar synodaal gebleven was. Hij heeft toen, al analyserend, verteld, wat de gronden waren, waarom hij, na een jarenlang verblijf in Indië teruggekeerd in Nederland en toen voor het eerst in concreto geconfronteerd met het bestaan van twee gereformeerde kerken, ondanks sympathie voor de vrijgemaakten toch koos voor de synodale kerken. De zaken bleken ingewikkelder te liggen dan ik aanvankelijk had gedacht.

Eén ding is betrekkelijk snel na de vrijmaking wél duidelijk geworden, maar we hebben er onszelf toen geen rekenschap van gegeven. En dat is namelijk dit, dat de concrete kwesties, waarover het conflict was uitbroken, de kwesties van doop en wedergeboorte, eigenlijk achterhaald bleken te zijn binnen enkele jaren nadat het conflict had plaatsgevonden.

Het bleek namelijk dat men van synodale kant toch niet gelukkig was met het leerstellige gedeelte van de synode-uitspraken en al spoedig was het heel moeilijk om mensen te vinden die deze uitspraken voor de volle 100% durfden te verdedigen. De uitspraken bleven wel bestaan, alhoewel er in de zgn. vervangingsformule opnieuw aan gerommeld werd, maar zij misten alle zedelijke kracht, omdat zij niet meer (of nooit) gedragen werden in de vaste overtuiging niet maar van een handvol theologen, maar van de brede massa van de synodale kerkleden.

En hiermede ontviel, heel curieus, de „zaak” aan de „zaaksgerechtigheid” van de vrijgemaakte kerken.

Ook in ánder opzicht bleek al spoedig dat de kwestie van doop en verbond, welke de inzet vormden van de vrijmaking, enig-

dat typische idioom, dat zich in de vrijgemaakte kerken aan het ontwikkelen was. De specifieke trefwoorden in het kerkelijke vocabulaire waren woorden als: coetus, congregatio, koinoonia, het ambt, verbond, de hoer uit Openbaringen, de kosmos, reformatie, profetie. Het deed me, tijdens de preek, wel eens verzuchten: man, doe in hemelsnaam eens gewoon!

En hiermee trad een verarming op van het gewone, dagelijkse geloofsleven. Waar was er plaats voor het persoonlijke gebed, het persoonlijke bijbellezen, de meditatie, het vertrouwelijke religieuze gesprek met een vriend? Waar waren de dichters in onze kerken, die de ontmoeting met de God van hemel en aarde konden verwoorden?

In de tweede plaats wil ik noemen het bewust kiezen voor het isolement. Het exclusieve gereformeerdendom. Op school en ook later werd je er pijnlijk aan herinnerd hoe groot de kloof was tussen het geestelijk klimaat van de vrijgemaakte kerken en het klimaat dat heerste onder je vrienden en vriendinnen op school. Je leefde als het ware in twee werelden. En iedere poging om de kloof te overbruggen leek bij voorbaat tot mislukking gedoemd.

Men heeft de vrijgemaakte kerken wel verweten, dat zij introvert zouden zijn, zo naar binnen gericht. Ik dacht dat dit verwijt niet juist was. Heel vaak was de belangstelling naar buiten gericht, maar dan altijd vanuit het hoge standpunt van het eigen gelijk. Het was nooit een inclusieve extroversie. Als de anderen de problemen hebben, bij óns is de oplossing te vinden.

Maar persoonlijk was mijn ervaring toch wel heel anders: ik bleek met precies dezelfde problemen te zitten als m'n hervormde vrienden. En in eigen vrijgemaakte kring kén-de men de problemen, zoals ze werkelijk lagen, niet eens, laat staan dat men bij machte

J. G. VAN OORD

Tophits en religiositeit

De tijd is voorbij, dat ieder thuis zelf muziek produceerde; dat hele gezinnen zongen en speelden; dat men onder jonge vrienden een eigen muziekbond vormde of — op hoger niveau — een strijkkwartet in het leven hield. Sinds de gereproduceerde muziek op de markt kwam ging iedere muziekbeoefenaar, en die dat zouden hebben kunnen worden, van de actieve vorm op de passieve over. Men schaft zich nu een discotheek aan en „doet” aan muziek, door plaatjes te draaien. Nu ja, draaien — we hebben daar een apparaat voor. Wij luisteren wel — tenminste als we — en wij beleven alzo onze muziek door voor ons te laten musiceren.

Er is in deze passiviteit een parallel met de sport te zien — als u er op let. Vandaag spelen 22 man voetbal in het zweet huns aanschijs en 22.000 toeschouwers „houden van sport”. Om van de olympiades maar te zwijgen.

Goed, we doen aan muziek, maar musiceren dus niet meer. De wijzen luisteren naar „klassiek”, de oudjes naar „romantiek” en de jeugd naar de tophits — wat anders? Die laatste groep, de tophits — eigenlijk de meest geliefde liedjes en dit in strikt modieuze zin — heeft vandaag enorme aanvoer. Elke week komen nieuwe schijven uit, iedere maand verschijnen nieuwe sterren aan de hemel en de muziekblaadjes kunnen alles haast niet bijhouden. Nauwelijks is een ster door de stemwisseling of er worden al platen opgenomen; één plaat is geen plaat; de oplagen worden met duizenden geteld, wil de hit tot de top doordringen, en het streven van alles is de gouden plaat, de honderdduizendste schijf.

Zeg nu niet, dat al die ongeschoolde stemmen waardeloos moeten zijn. Er zijn altijd natuur-talenten bij, die torenhoog boven de massa van jongens en meisjes uitsteken, ook zonder artistieke en/of technische vorming. Laat het dan een beperkt repertoire en een kort kunstenaarsbestaan zijn — de normen liggen vandaag nu eenmaal anders dan een halve eeuw geleden. Behalve stemvorming, repertoire, theorie en algemene muziekkennis bestaat ook het element van het „ge-engageerd zijn”, het direkt betrokken zijn bij de hoorders; en dát element speelt een grote rol.

—o—

Want inderdaad: er is vandaag een sterke band tussen geliefde zangers en hun „fans”. We kennen het woord „fanmail” voor de post van wildvreemde aanbidders aan hun zingende en spelende afgod. De afgodjes zingen wat hun gehoor vraagt — en de fans zijn weg van wat hun afgodjes brengen. Waar oorzaak en gevolg liggen is niet altijd helder; deze beide schijnen verwisselbaar. Vraagt u een fan, waarom hij het lied van zijn „popsinger” zo mooi vindt, dan luidt het antwoord waarschijnlijk: „omdat het zo lekker ligt, weet u wel?” Maar toch loont het de moeite te letten op de vocale en instrumentale muziekjes als mede op hun tekst. Daarvan ditmaal twee willekeurige voorbeelden, beide met een op de Bijbel geïnspireerde inhoud. Dat de Bijbel „stof” voor de tekst levert, is, sedert de spirituals en de gospelsongs ons bereikten, zo wonderlijk niet meer.

Vier jongemannen, zich noemende de Gloria-groep, zingen vandaag hun tragisch epos „Last seven days”. De tekst is van Karel H. Hille, de muziek van John G. Möring, het

copyright is van de Anagos Publ. Cy — maar dat moogt u ook wel vergeten. Wat u en ons nu interesseert is het lied, gezongen door een solist en een kwartet, gedragen door koper, strijkers, slagwerk, elektrische gitaar en elektronenklavier.

Dat lied is namelijk de omkering van het scheppingsthema uit Genesis 1. Het tekent het einde van deze geschapen wereld, die straks in vuur zal ondergaan. Daarbij bezingt deze Gloria-groep de „Laatste Week” niet onbewogen — maar is betrokken bij de finale toekomst van deze aarde, de eindafrekening met alle corruptie, huichelarij en trouweloosheid, het uitgieten van Gods gramschap over zijn schepping.

Luister mee als u wilt.

Op de eerste dag van de laatste week zag hij zijn wereld aan en sprak:
Geef mij terug alle dieren en vogels,
voor zij bederven als alle mensen.

De naam van God wordt niet genoemd in dit lied; er is sprake van een „hij”, zonder hoofdletter. Maar duidelijk is wel, dat deze „hij” dezelfde is, die geplant heeft en uitrukt (Jer. 45 : 4). Het refrein luidt:

Hij hoorde de mensheid kermen, hij hoorde de mensheid zuchten, maar nog baden zij niet. Toen kwam de volgende dag.

U denkt aan het refrein uit de Openbaring aan Johannes (9 : 20, 21 en 16 : 9, 11): ondanks Gods oordelen bekeerden zij zich niet van hun boze werken...

Op de tweede dag van de laatste week zag Hij zijn wereld aan en sprak:
geef mij terug al mijn bloemen en mijn bomen, ge verdient hun schoonheid en schaduw niet.

Op de derde dag — zag Hij zijn wereld aan en sprak:
doof alle sterren en de maan, want zij verdienen geen kompas in hun duisternis. En het refrein:

Hij hoorde de mensheid kermen — en zuchten —

Nu gaat de zanger moduleren en wordt sterker; de climax is ingezet en de dwingende cyclus gaat beslag op u leggen:

Op de vierde dag — zag Hij — en sprak:
geef mij terug mijn laatste vrienden op deze aarde, voor ze sterven als al die afschuwelijke verraders.

Op de vijfde dag — zag Hij — en sprak:
geef mij terug de schone zon, want gij verdient zijn licht niet in uw blinde ogen.

Weer wordt een hogere toonsoort gekozen, weer klinkt het refrein over de onbekeerdheid en weer neemt de sterkte van de zanger en van het orkest toe. Onafwendbaar komt de „volgende dag”, de dag van het laatste gericht:

Op de zesde dag van de laatste week zag Hij zijn wereld aan (het kwartet herhaalt: zag Hij zijn wereld aan) en sprak:
En nu verbrande deze mensheid met heel de aarde,

want zij wilden niet luisteren naar mijn woorden, op de berg gesproken!

„Op de berg” — dat slaat op de Horeb, de woorden van Gods verbond, „dewelke, zo de mens ze zou doen zo zou hij door dezelve leven” (Neh. 9 : 29 enz.). Er is geen „zeer goed” uitgesproken, als over de scheppingsdagen. Er is toenemend Goddelijk verdriet, Goddelijk berouw: elke dag heeft genoeg aan eigen kwaad. En als dan de laatste dag aanbreekt, de muziek is afgedaald in de cacophonische baierd, eindigt het koor op een liturgische cadens:

En toen, op de laatste dag, was de aarde woest en ledig.
Hij zag zijn wereld... en weende!

—o—

Laten wij meteen 'n andere plaat draaien, voor wij enkele opmerkingen maken. Het is een andere tophit, die enkele maanden geleden bijna bovenaan stond bij de meest gevraagde muziekjes: Suzanna, gezongen door Herman van Veen, met tekst van L. Cohen vertaald door R. Chrispijn; de uitgave is van Polydor. Ook bij deze plaat, nu een Nederlandse, is een Bijbels thema genomen; zij het dat dit thema, de liefde tot Jezus Christus, nogal triviaal is ingelijst tussen twee momentopnamen van zeer wereldlijke „liefde” tot Suzanna, een meisje, dat van liefde wel zo het een en ander schijnt af te weten.

De tekst kunnen we elkaar moeilijk onthouden; een lied bestaat nu eenmaal uit de optelsom van muziek en woord. Die tekst, gedragen door een monotone sataarmuziekje, luidt:

Susanna neemt je mee naar een bank aan het water / waar schepen gaan voorbij en toch wordt het maar niet later / en je weet dat ze fijn gek is, want daarvoor zit je naast haar / en ze geeft je pepermuntjes, want ze geeft je graag iets tastbaars / en net als je haar wilt zeggen: ik kan jou geen liefde geven / komt heel de stad tot leven en hoor je meeuwen schreeuwen: je hebt steeds van haar gehouden!
En je wilt wel met haar meegaan / samen naar de overkant / en je moet haar wel vertrouwen / want ze houdt al jouw gedachten in haar hand.

Dat is dus het eerste couplet met refrein; moderne stadsjeugd in flirtende paartjes op bankjes aan het water neergestreken. Wel vrijen, niet lief hebben. Wel mekaar gek maken, geen vaste plannen. Plukken van de dag en niet denken aan morgen.

Water is het oude symbool van de liefde; en tevens van de dood. De zanger blijft voor het water zitten — maar zou ook wel met haar naar de overkant willen gaan: hij wil vrijen zonder gevolgen, maar zou toch ook wel verder willen gaan. Nader: het zou aan haar wel besteed zijn, want hij is een open boek voor haar en zij zal hem niet bedriegen. En schrik nu niet van het tweede couplet, dat volgt als een geestelijke variant op dit triviale thema:

En Jezus was een visser, die het water zo vertrouwde / dat Hij zo maar over zee liep, omdat Hij had leren houden / van de golven en de branding, waarin

iemand kan verdrinken. / Hij zei: als men blijft geloven kan de zwaarste steen niet zinken! / Maar de hemel ging pas open toen zijn lichaam was gebroken / en hoe Hij heeft geleden dat weet alleen die visser aan het kruis...

En je wilt wel met Hem meegaan / samen naar de overkant / en je moet Hem wel vertrouwen / want Hij houdt al jouw gedachten in zijn hand.

Zo, dat was het tweede couplet. Dat Jezus een visser was — nu, dat is een kleine dichtelijke onvrijheid. Maar dat Hij de schepping van zijn Vader liefhad is juist. Ook dat een geloof, zo klein als een mosterdzaad, een berg in zee kan verzetten, is waar. Ook dat Petrus, zo lang hij geloofde, op de golven kon lopen, staat in de Bijbel.

Dan is er nog een parallel: Suzanna brande van liefde, van erotiek. Jezus werd verbroken (ach, let u op dat schone woord „verbroken” uit het avondmaalsformulier?) vanwege zijn brandende liefde voor zijn vrienden, voor wie Hij de dood inging. En daarom wil de zanger met Jezus mee, naar de overkant (nu: door de dood naar het leven) en Hem alle vertrouwen schenken, Hem kennen zoals hij zich gekend weet. Want de dichter is een open boek voor Hem. Jezus „kent al zijn gedachten van verre”, zoals David zei, Ps. 139.

Aangrijpende taal, ondanks de eigenlijk profane vergelijking. Liefde en religiositeit liggen dicht bij elkaar. Dat hoeft u niet eens bij Freud te zoeken. Het is goed, als jonge mensen in de kerk elkaars hand vasthouden; wij deden het toch ook, en met vrucht? Vandaar dat de dichter zijn drieluik afmaakt met een derde couplet, dat een pendant van het eerste is. Hij eindigt bij de natuurlijke liefde en de flirt, de weifeling tussen snoepen en savoureren, tussen geven en nemen, tussen spel en ernst.

—0—

Wat hiervan te zeggen?

Het is goedkoop om uit twee platen veel conclusies te trekken.

Ze zijn waarschijnlijk niet representatief genoeg voor de moderne jeugd, voor hun smaak, ideeën, voor hun muzikaliteit. Maar iets is al wel te zeggen.

De muzikale waarde van onze „hits” loopt nogal uiteen, maar is zelden van grote kwaliteit. De melodie is kortademig, stotend, fragmentarisch. De accoorden zijn primitief: de Beatles gebruiken in hoofdzaak koraal-accoorden, dat zijn de gronddrieklank, afgewisseld door boven- en onderdominant. Zelfs in het refrein van de Gloria-zangers blijft het bij een zeer simpel koraalgegeven — hoewel het orkest veel verder gaat in zijn Wagneriaanse schildering. Maar is de begeleiding een gitaar of ander simpel instrument, dan zijn de grenzen van het muzikaal-mogelijke al spoedig bereikt. De stemmen zijn ongeschoold, maar schreeuwen is vandaag toegestaan.

En dan de teksten. Deze Gloria-groep en Herman van Veen brengen bepaald geen evangelie voor de jeugd — zoals bijvoorbeeld de sympathieke Shepherds (broers en zusje Schaap) dat zo kostelijk doen. Aan de achterkant van de ene plaat staat een onnozel versje, en van de andere een caféliedje, dat genoeg vieze woorden telt om populair te zijn.

Wat dan wel?

U kunt zich voorstellen dat de jeugd van heden, ook de kerkjeugd, met haar afkeer van onze corrupte „gevestigde orde”, getroffen is door het aangekondigde oordeel over deze aarde, die in vuur zal ondergaan. Onze gevestigde orde is namelijk onaanvaardbaar gebleken voor wie niet geketend is in religieus of areligieus tradionalisme. Dank zij die gevestigde orde kon het bederf in deze wereld haar wegen vinden: van hoog tot laag, van generatie tot generatie, van maatschappij naar kerk v.v. en van politiek naar handel v.v. De kerk heeft met alle afgoden gehoereerd en is in haar verschijningsvorm zo corrupt als de wereld. Alleen de individuele gelovige kan zich met Gods hulp — zo binnen als buiten de kerkelijke organisatie — staande houden in zijn geloof.

Zo heeft een groot deel van de jeugd het vertrouwen in de mensheid met zijn cultuur, zijn internationale politiek, zijn bezitshonger en zijn wreedheid, verloren. Toch is de jeugd niet uitsluitend negatief. Zij verbreekt taboes en sloopt heilige huisjes, houdt beeldenstorm onder onze afgoden en vernielt onze beschaving. Dat wel. Maar de jeugd heeft ook idealen, wil het mindere ruilen voor het betere, wil ploegen voor ze gaat zaaien, en zich vrijmaken van waardeloze vooroordelen, alvorens zich een oordeel te vormen, laat staan uit te spreken. Dat ook.

Wanneer die jeugd diverse liederen met Bijbelse teksten (of althans aan de Schrift ontleende inhoud) tot haar meest geliefde tophits uitroept, is dat niet om te spotten met het heilige. „Niemand zal iets presteren in Jezus' naam en meteen smadelijk van Hem spreken. Wie niet tegen Hem is is voor Hem”, Marc. 9:39, 40. De jeugd gelooft de aangekondigde ondergang van hemel en aarde in vuur en is er bij betrokken. Wanneer Jezus' naam in het liedje over Suzanna klinkt, wordt die episode er niet bijgesleept; integendeel. Door de symmetrie van het drieluik komt het couplet over Jezus zelfs centraal te staan. Door de variant van „liefde” tot liefde (van eros tot agapè) is het verband oersterk geworden.

Een voorzichtige conclusie mag dus zijn: laten we blij wezen dat de jeugd, ook de wereldlijke, naast veel grofheid, ruwheid en smakeloosheid — ook tijd neemt om de Naam te noemen, die ons vrij maakt van deze zeer vergankelijke en zeer bedorven wereld.

(Vervolg van pag. 170)

teur ook wel graag met mij te willen spreken. En tijdens een pauze kwam dr. Douma er bij staan, toen ik met een synodelid over de noodzakelijkheid van volkomen duidelijkheid op alle punten sprak en ik mij ten volle bereid verklaarde hieraan mede te werken, eventueel in comité-zitting.

Maar **nog steeds** was mijn verzoek van dinsdagavond **niet in behandeling genomen**.

Voorstel van ds. Breen om lector Mulder die gelegenheid te bieden

De eerste spreker van de tweede ronde begon met de constatering (blijkens mijn aantekeningen): „Nog een uitweg geweest. (Die) weg niet bewandeld!”

Het was moeilijk om dit alleen maar „aan te horen”. Gelukkig nam ds. Breen het initiatief dit misverstand weg te nemen („Mulder wacht er op”) en „dr. Mulder die gelegenheid te bieden. (Wij) kunnen elk ogenblik voor (Gods) rechterstoel komen”. Op een beperkt aantal vragen zou moeten worden geantwoord, alsmede op het dringend beroep te erkennen: „peccavi”. „Gemotiveerd kan dat erkend. Dan weten wij waarin recht te doen”.

Mijnerzijds ondersteunde ik in een aangevraagd onderhoud met het moderamen het verzoek dat in dit voorstel van ds. Breen was gelegen.

Ik verklaarde mij bereid op de aangewezen vragen duidelijk en bondig te antwoorden. Eveneens — indien de synode dat wenste — een verklaring af te leggen over de houding der lectoren tegenover de uitspraak van Amersfoort-West inzake de Open Brief („on-aanvaardbare tegenstrijdigheid enz.”) en **uitsluitend daarop** beoordeeld te worden.

Na vergadering in comité-generaal over het voorstel van ds. Breen sprak de praeses bij heropening van de openbare zitting:

„Voordat ik het woord geef aan de rapporteur om de sprekers van de tweede ronde te beantwoorden, stel ik u er van in kennis dat in comité-zitting het voorstel van ds. Breen door de synode is verworpen.”

Omdat zelfs mijn functie als „toehoorder in afwachting” hiermee ten einde was, verliet ik onmiddellijk daarna de zitting der synode.

H. M. MULDER

TE BERDE

Het is vandaag demokratisering wat de klok slaat.

De kiezer wil meer invloed op de regering, de arbeider wil medezeggenschap, de student eist meer inspraak in het universiteitsbestuur en de vorige week demonstreerde een aantal scholieren in Den Haag, waarbij ze lieten uitkomen dat ze het nu beu waren langer buiten de zaken van het onderwijs gehouden te worden. Zullen latere historici onze tijd de „demokratische eeuw” noemen?

Ons inziens zou het huidige aan de gang zijnde proces beter met mondigheid aangeduid kunnen worden aangezien het woord democratie in de staatkunde thuisheert en zoals uit bovenstaande voorbeelden duidelijk blijkt is voornamelijk proces niet beperkt tot de staat.

Wat van dit mondighedsproces te zeggen? In de eerste plaats is hetgeen men vraagt een nieuwigheid en wekt dus weerstand, want de mens is van nature Behoudend. Onze vaders misschien niet meer, maar onze grootvaders stellig wèl — gunstige uitzonderingen daargelaten, Lucy! — hebben zich indertijd met hand en tand verzet tegen verschillende vormen van vrouwenemancipatie die wij vandaag als normaal aanvaarden. In de tweede plaats is de manier waarop verschillende „vernieuwers” hun eisen (!) naar voren brengen niet van dien aard dat heel Nederland juicht van meelevend enthousiasme. Zo iets dergelijks is wel vaker in de geschiedenis voorgekomen en men doet goed door het al-of-niet plezierig uiterlijk heen te dringen om de waarde van het innerlijk te schatten. Wij zullen ons daar nu niet mee bezig houden want dat voert ons te ver.

Op één ding willen we wel wijzen nl. dat het mondigworden ons allen een bekend proces is, immers wat is opvoeden? Heeft opvoeden niet tot doel de kinderen tot zelfstandige en verantwoordelijke mensen te maken? Dit is het althans in theorie, in praktijk wordt er vaak over maar zonder de kinderen door de ouders beslist. Toegegeven, kinderen zijn vaak te jong om zelf de waarde van iets te begrijpen en dus ook om er over te beslissen, maar hoe vaak wordt gepoogd de kinderen dat „iets” bij te brengen?

Nemen we de middelbare scholen. De kinderen leren aardrijkskunde en geschiedenis, algebra en meetkunde en ook een aantal talen. Waarom? Aardrijkskunde ligt meer voor de hand dan geschiedenis en het nut van talen is makkelijker te verklaren dan het nut van wiskunde, maar is er ooit gepoogd hetzij door de schoolleiding, hetzij door de ouders om de kinderen het antwoord op hun waarom te geven.

Wij menen dat het mondigwordingsproces niet van voorbijgaande aard is en wij menen tevens dat kinderen reeds vroeg hierop voorbereid moeten worden. Hierover is nog veel te zeggen, hopenlijk een volgende keer.

W. M. WESTERHUIS

(Vervolg van pag. 171)

leerd, wil trouw zijn aan de waarheid van Schrift en confessie ook t.a.v. de kerk, maar heeft gelijk een warm kloppend hart voor heel de broederschap in Christus.

Er zou over deze dingen nog veel meer te zeggen zijn; ik ben me ervan bewust dat dit verhaal wat persoonlijk getint en Amsterdams gekleurd is; men neme dit mij niet al te kwalijk, nu Noord-Holland in de vrijgemaakte kerken een soort Galilea met Amsterdam als Nazareth geworden is.

In de ontwikkeling van de dertiger jaren leek het bij tijden alsof het gereformeerde leven uit een zekere stilstand en verstarung tot een vernieuwing ging komen en er perspectieven waren t.a.v. de samenvergadering van alle ware christ-gelovigen in ons land.

Het is ontstellend en haast onbegrijpelijk dat de verdeeldheid alleen maar groter is ge-

worden en midden in een gruwelijke oorlog zich een scheuring heeft voltrokken.

Dat kan ons bewaren voor een zekere romantiek over deze periode binnen de Gereformeerde Kerken. Het is een eenzijdige voorstelling van zaken, wanneer de Vrijmaking wordt gezien als de bekroning van alle reformatorisch streven in deze jaren.

De ontwikkeling na de Vrijmaking wijst duidelijk uit, wie er wel en wie er niet zijn steentje mocht bijdragen en wie bij De Graaf en Sikkell „school” gegaan heeft, is dit wel aan de weet gekomen.

Wie vandaag de ruïnes ziet van het eens zo trotse gebouw vraagt zich af hoe zo'n verval na de „lente van de dertiger jaren” mogelijk was.

Graag zou ik zien dat anderen aan de hand van hun ervaringen hier eens over schreven.

In een slot-artikel willen we proberen tot een enkele conclusie te komen.

zijn na een gesprek met elkaar een slothoofdstuk er bij te voegen, waaruit duidelijk zou blijken moeten op welke punten er nu wél geschil is en géén verschil.

Bij het lezen van geschriften als deze wordt ook wel duidelijk, dat we in onze kerken vaak vechten op fronten, die van weinig belang zijn, terwijl de werkelijke problemen waarvoor we komen te staan in onze tijd veel te weinig aandacht ontvangen.

Verheugend is alleen voor onze kerken dat de werken van dr. Bremmer en dr. Veenhof over Bavinck kennelijk in een behoefte hebben voorzien en van meer dan „tijdgebonden” waarde zijn. Verder moge ik wat de problematiek betreft verwijzen naar de artikelen van ds. G. Visee in ons blad, die nu ook in brochurevorm gaan verschijnen.

Overbodig te zeggen dat ik van mening ben dat deze beide boekjes — het tweede nog meer dan het eerste — de moeite waard zijn te lezen en er goede kennis van te nemen.

Amelink

Dr. Ph. J. Huijser, *Het verwordingsproces in de Gereformeerde Kerken*. Uitgave N.V. Buiten en Schipperheijn. Prijs f 4,50.

Dit boek is een geschrift van wat de schrijver zelf noemt „een kerkelijk gedesillusioneerde man”. Het is een uitdrukking, die dr. Huijser twintig jaar geleden hoorde van iemand, die zich niet kon verenigen met de gang van zaken, die vooraf gingen aan de Vrijmaking.

Dr. Huijser neemt nu deze uitdrukking over. Hij beschrijft dan ook zijn „beking” op dit punt. Zo noemt hij het zelf. Hij was het eerst hartgrondig eens met wat de synoden deden in de veertiger jaren en daaraan voorafgaande. Hij is nu tot een ander inzicht gekomen. Hij zegt dat hij in een fantasiewereld heeft geleefd (blz. 72). Hij is hardhandig wakker gemaakt en weet daarvan nu in een zeer verbolgen stijl te vertellen. Als gevolg van deze beking wordt in dit boek heel wat gezegd wat we al wel wisten. Het geknoei rondom de vervangingsformule weet hij scherp aan te wijzen. Ook maakt hij duidelijk dat de schuld inzake het niet komen tot samenspreking echt niet alleen gelegen heeft bij de Vrijgemaakte kerkelijke vergaderingen. Hij spreekt van een „kinderachtig spelletje”, dat de syn. kerkelijke vergaderingen speelden, om niet in te gaan op het verzoek van Vrijgemaakte zijde tot een voorhands alleen schriftelijk contact, dat door beide partijen zou gepubliceerd moeten worden.

Het is inderdaad juist. Al ligt al de schuld van het niet komen tot samenspreking bepaald ook wel bij de Vrijgemaakte kerken, de Gereformeerde kerken (niet vrijgemaakt) gaan daarin ook niet vrijuit. Want welke zonde men bedreven zou hebben niet in te gaan op de voorwaarde van „voorhands schriftelijk” is natuurlijk niet duidelijk te maken.

Verder is dit geschrift een klaagschrift over verwording in de niet vrijgemaakte Gereformeerde Kerken sedert 1948.

Op dit punt past het ons wel enige bescheidenheid te tonen, want veel van de klachten, die dr. Huijser uit over eigen kerken, kunnen wij nu wel uiten over onze kerken. Zoals b.v. „het bewandelen van de kerkelijke weg”, dat tot niets leidt (blz. 9), de overschatting van het kerkverband en de macht van kerkelijke vergaderingen (blz. 48), de dwang tot het indienen van gravamina (blz. 54), de discriminatie tussen degenen die wel en die niet mogen afwijken van de confessie (blz. 61). En zo zou er meer op te noemen zijn. Wat dat betreft krijgen ook wij een spiegel voorgehouden. Trouwens hij is ook niet van plan de vrijgemaakte kerken te sparen. Hij spreekt van een „vrijgemaakte regentenclub”.

Belangrijker dan het opsommen van alle symptomen is dat dr. Huijser zoekt te komen tot de oorzaak van deze verwording. Een verwording zo groot, dat er maar één ding te doen valt: in verzet te gaan. Hij zoekt de oorzaak in het feit dat de neo-kuyperianen zich wel van zijn leerstelsel verwijderd hebben, maar dat ze op één punt de lijn van Kuyper doortrekken en dat is zijn machtspolitiek. De totale teneur van het boek is dan ook dat maar al te veel de gereformeerde society vereenzelvigd wordt met de Gereformeerde Gezindte, zoals ds. Groen eens in Polemios schreef. Hij spreekt van „regentenkliek” (blz. 48) van „pressiegroep” (blz. 62), van neo-Kuyperiaanse oligarchie (blz. 74). Over de V.U. spreekt hij als over het „Amsterdamse Lieverdje”.

Dr. Huijser weet ook wel voorbeelden aan te dragen van wat hij zegt.

Hij zegt nooit iets zo maar.

Toch is het de vraag of hij wel juist gepeild heeft. Wat dit betreft voldeed het boek me niet, hoewel me er ook heel wat in aansprak. Het is te eenvoudig om alle moeiten die er in het gereformeerde leven zijn nog steeds terug te voeren op dr. Kuyper, al is dat gereformeerde leven zonder het stempel van dr. Kuyper in-

Boekbespreking

Phé Wijmbeek, *Jong leven op Drakensteijn*. Uitgave N.V. Gebr. Zomer en Keuning te Wageningen. Prijs f 6,50.

Het is een album met liefst 106 foto's van Prins Willem-Alexander en zijn broer Johan Friso.

In deze serie zijn eerder verschenen „Beatrix van baby tot bruid”, het Prinses Margriet foto-album en het Prinses Irene foto-album.

Het boek bestaat uit 15 bladzijden tekst en de rest is gevuld met de foto's. Phé Wijmbeek geeft in de tekst een korte beschrijving van de geboorten van de twee prinsessen, wat daaraan vooraf ging en wat er tot nu toe op gevolgd is. De foto's doen het! Er zijn niet alleen zwart-witte foto's, maar ook verschillende kleurenfoto's. Voor liefhebbers van fotoboeken over het Koninklijk Huis — en hoe veel zijn die er niet in ons land en daarbuiten — een zeer welkome en fraaie aanvulling.

Van harte aanbevolen.

Amelink

Dr. M. J. Arntzen, *Om de waarheid van het Oude Testament*. Uitgave van Buiten en Schipperheijn, Amsterdam 1968. Prijs f

Drs. A. Noordegraaf en Dr. M. J. Arntzen, *Er staat geschreven*. Uitgave van de „Willem de Zwijgerstichting”, Den Haag, 1969. Prijs f

Het aantal geschriften van „verontrusten”, in alle mogelijke kerken, neemt gestadig toe. Dat mag al wel dienen als bewijs van de ernst van de verontrusting. We hebben maar niet te maken met een voorbijgaande storm in een glas water, maar met zeer belangrijke zaken, waar voor — God dank! — de christenen nog warm kunnen lopen en warm lopen.

In het hierboven tweede genoemde boekje wordt als een conclusie gezegd: „Waar echter ons protest tegen moet gaan, is dat men zich verzet tegen de autoriteit van het Woord Gods, en dat pas wil aanvaarden, voor zover het ons, moderne mensen, aannemelijk in de oren klinkt” (blz. 86).

Men voelt zich bedreigd en bedrogen. En geen christen kan ontkennen dat de vraag naar de autoriteit van de H. Schrift de belangrijkste is, waarvoor we staan. Neemt men ons inderdaad dat af, dan blijft er niets over.

In de uitgave van de Willem de Zwijgerstichting wordt heel duidelijk aangetoond dat er ook wat dit betreft „niets nieuws onder de zon is” (blz. 77). De vraag naar het gezag van de H. Schrift is oud. De aanvallen erop zijn ook oud. Wat het Oude Testament betreft wijst één van de schrijvers er terecht op dat er wel een vorm van Antisemitisme een rol heeft gespeeld, vanaf Marcion tot en met Luther toe.

In het overzicht dat gegeven wordt van de Schriftkritiek blijkt duidelijk dat er een eenheid is in die kri-

तिक de eeuwen door. Uite men eerst kritiek vanuit een „dogmatisch” standpunt vaak, zoals bij Luther wel het geval is, nu wordt de kritiek geboren vanuit „Profaan-wetenschappelijk-denken”, waarbij de schrijver, in dit geval dr. Arntzen, vergeet dat de dogmatiek vaak ook profaan is uitgeoefend.

Er wordt aangetoond door drs. A. Noordegraaf hoe men via een verkeerde leer van het „kerugma” terecht komt bij Bultmann, Kuitert en Baarda, al gaat de één gelukkig veel minder ver dan de ander.

In het tweede genoemde boek is de bijdrage van drs. Noordegraaf het indrukwekkendst, vooral ook als hij de Schriftgegevens laat spreken.

De vraag waarom het ten diepste gaat: is er een buiten-Bijbels criterium, waaruit de mens het recht zou kunnen ontlenen bepaalde gedeelten van Gods Woord niet te aanvaarden? Het antwoord is bij beide schrijvers terecht ontkennend. Ze hebben echt wel oog voor moeilijkheden, die er zijn, bij de uitleg van de H. Schrift, maar ze weigeren principieel, vanuit een geloofsvooroordeel een ander criterium aan te leggen dan dat van de H. Schrift zelf. In dit verband is de opinie van H. Bavinck, die drs. Noordegraaf met instemming doorgeeft van veel belang: „Vooral het feit dat Bavinck in zijn beschouwingen over de Schrift niet capituleert voor de vragen die vanuit de moderne wetenschap op hem afkomen, maar steeds weer zijn uitgangspunt neemt in het zelfgetuigenis van de Schrift, lijkt ons voor de huidige bezinning een uiterst belangrijk gegeven” (blz. 14). Terecht kan men de vraag stellen: „weten de huidige theologen het dan beter dan Jezus zelf...?”. Hij trok noch de historiciteit van Adam en Eva, noch die van de geschiedenis van Jona, noch van de ezelin van Bileam in twijfel. Waarom zouden wij het wel doen? En waar zouden we het recht vandaan halen? En wat het gezag van de Schriften en wat de wijze van uitleg betreft, verkeren we niet in onzekerheid, als we letten op wat de Heiland Zelf zegt tegen de Emmaüsgangers in Lukas 24. Inderdaad gaat de boodschap, het kerugma er volledig aan, als men de feiten, die de H. Schrift als feiten meedeelt niet laat staan. Er staat geschreven. Wijlen dr. Koopmans schreef dat men bereid moest zijn zich aan dit geschrevene over te geven en dat men zo zich levend kan lezen aan de Schriften. Er staat geschreven. Met autoriteit voor altijd. Ook het woordenboek van Kittel exegetiseert deze woorden niet anders. Op blz. 64 van het boekje „Er staat geschreven” wordt ds. Vonk aangehaald uit zijn „interessante studie” „De voorzeide leer”. Het zou de schrijvers goed gedaan hebben deze boeken met nog iets meer aandacht gelezen te hebben, ook als ds. Vonk spreekt over het gezag van de H. Schrift.

Het eerstgenoemde boekje is een bundeling van een polemiek tussen dr. Arntzen en prof. Koole. Met als slot een ingezonden stuk van de hand van dr. Arntzen in „Trouw”. Polemiekt heeft steeds onaangename kanten (blz. 3). Dat is in dat boekje ook wel merkbaar. Prof. Koole vindt dat hem onrecht aangedaan wordt, dat hem opvattingen in de schoenen worden geschoven, die hij niet heeft, terwijl dr. Arntzen van mening blijft dat hij terecht zich tegen de opvattingen van prof. Koole heeft verweerd en wel moest verweren.

In zulk een geval zou het wellicht goed geweest

derdaad niet denkbaar. De moeiten, die er nu zijn hebben een diepere achtergrond. De achtergrond van het weg-raken van het kinderlijk eenvoudige geloven. En van een vaak scholastiek aandoend redeneren, dat de christenen de eeuwen door heeft aangekleefd.

Juist omdat hij de oorzaak zoekt in de machtsvorming van een kleine groep, heeft hij daarbij vergeten dat we de strijd niet hebben tegen mensen (vlees en bloed) maar tegen geestelijke boosheden.

Om de gereformeerde „machten” aan te vallen heeft de schrijver welbewust gekozen voor de satire. Deze methode is tegelijk de zwakte van het boek. In ieder geval bereikt hij daarmee niet de mensen, die hij raken wil. Die zijn nu eenmaal voor de satire onvatbaar. Hij strijdt met dezelfde wapens, schrijft hij (blz. 13). Maar als dat zulke verderfelijke wapenen zijn, dan moet men natuurlijk niet dezelfde gebruiken. We zijn het eens met het citaat van prof. dr. K. Schilder, dat de schrijver doorgeeft: „Ik beklag een gemeenschap, die over de „toon” spreekt en niet over de „inhoud” en over de „geest” (blz. 31). Maar men kan door de toon wel bereiken dat men niet meer luistert naar wat men werkelijk te zeggen heeft. En wie schiet daar iets mee op?”

Dr. Huijser is niet gedesillusioneerd als evangelieprediker. Dan moet hij ook kennen, juist bij alle harde zaken, die hij, veelal terecht te zeggen heeft, de geest van Paulus, die een voortdurend hartzeer had voor zijn broeders, waarvan hij toch zo veel te lijden heeft gehad. De Heiland heeft de Farizeeën niet gespaard. Maar toch heeft Hij ook gebeden voor hen. „Vader, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen”.

Het boek heeft als ondertitel „De regerende klasse” en het is de bedoeling dat er een vervolg op komt. Wellicht kan de geleerde schrijver in dat vervolg ook rekening houden dat men niemand wint met satire, maar wel met het evangelie. En dat dat helemaal niet betekent dat men de geschillen, die er zijn, dan onder stoelen of banken steekt.

Het is verder te hopen dat zij, die in dit boek aan gevallen worden — en hoe — weten heen te stappen over de „toon”, om op de zaken die dr. Huijser aanwijst in te gaan. Want die zaken zijn in alle opzichten de moeite waard om eindelijk eens door te praten.

Amelink

Jus divinum, The Westminster Assembly and the Divine Right of Church Government, door J. R. de Witt.

In dit proefschrift, dat hij op 23 mei jl. aan de Theologische Academie, uitgaande van de Johannes Calvijntichting te Kampen, heeft verdedigd, heeft de Amerikaanse predikant ds. J. R. de Witt zich gezet tot een onderzoek van het goddelijk recht der kerkregering, zoals dat op de grote Westminster Synode is gezien en verdedigd. Daar is natuurlijk in de loop van enkele eeuwen reeds heel wat over geschreven, maar een gedetailleerde beschrijving van de geschiedenis der controversen, zoals deze Synode die te zien geeft, ontbrak tot nu toe. In deze leemte wil deze dissertatie voorzien, daarbij vooral gebruik makend van de door andere historici al veel verwaarloosde notulen van de zittingen der Synode.

De twee vragen, die dr. De Witt tracht te beantwoorden, zijn: waren de theologen in Westminster van overtuiging, dat er zulk een goddelijk recht van kerkregering is en zo ja, wat houdt het dan in?

Zoals boven reeds werd aangeduid volgt dr. De Witt de historische methode, niet een systematische. Hij volgt de gang der discussies soms op de voet en heeft zo de gelegenheid ons een historisch beeld te schetsen van de worsteling der geesten met betrekking tot het punt der kerkregering, zoals die plaats vond in de jaren 1643-1646, precies gezegd van 17 oktober 1643-22 juli 1646. Wat daarna nog is besproken en behandeld — sinds 18 april 1648 — valt te verwaarlozen.

Intussen — die tijd was lang genoeg en laat ons zien hoe eindeloos er is gediscussieerd. Daaraan zal wel schuldig zijn geweest de algemene onhebbelijkheid van breedsprakerigheid en zichzelf graag horen, waardoor van zaken doen maar moeilijk kwam. We lezen tenminste in één van de verslagen van Baillie over een discussie gedurende tien dagen over de regeerouderlingen: When all were tired, it came to the question (pag. 81).

Maar in rekening moet ook gebracht de moeilijke positie waarin de leden van de Westminster Synode zich bevonden. Dr. De Witt geeft daarvan een zeer duidelijk beeld. Daar was enerzijds het tweeslachtig karakter van deze synode: zij was eigenlijk een adviseerende vergadering, bijeengeroepen door het Parlement om dat van advies te dienen inzake de reformatie van de Kerk en dat Parlement wilde zijn macht over de Kerk niet prijsgeven; vindiceerde zelfs het hoogste gerechtshof te zijn in appèlzaken bij kerkelijke tucht(!); de synode zou eigen pogingen tot een wel-ingericht

kerkelijk leven in Engeland onmogelijk maken, indien het het Parlement niet ontzag. Maar tegelijkertijd kon zij en mócht zij het recht van Koning Jezus op de al-leenheerschappij over Zijn kerk niet prijsgeven. Een wel onmogelijke situatie.

Anderzijds was zij zelf innerlijk verdeeld.

Daar waren de Erastianen, die opkwamen voor de Staatsinvloed in de kerk, weliswaar een zeer kleine minderheid, maar die haar steun in het Parlement had. Maar vooral de Independenten, ook een minderheid, maar van bekwame, geleerde en welsprekende mannen, vast besloten hun standpunt niet prijs te geven.

De geschiedenis van de Westminster Synode is, voor wat het hoofdpunt, dat de kerkregering betreft, in hoofdzaak die van de strijd tussen Presbyterianen en Independenten enerzijds en die met het Parlement anderzijds.

Dr. De Witt is er in geslaagd, die strijd op een duidelijke en soms boeiende wijze te beschrijven, een prestatie temeer, daar we wat het punt der kerkregering betreft, hier niet te doen hebben met een epos! Bepaald niet. Want de worsteling van de Westminster theologen om een presbyteriaanse kerkinrichting te bewerkstelligen, heeft het beoogde resultaat opgeleverd. De Westminster Synode is dan ook niet beroemd geworden om haar resultaat in dit opzicht, maar door haar Confessie.

—o—

Dr. De Witt laat duidelijk zien dat zij tegenover Parlement en Erastianen duidelijk heeft vastgehouden aan de regering der kerk door Jezus Christus, „distinct from the civil magistrate”. Het recht der Overheid werd erkend circa sarca, niet in sucris, hoewel ze toch in de praktijk op één punt het hoofd heeft gebogen: dat een commissie uit het Parlement recht van oordeel zou hebben in niet genoemde overtredingen.

Meer moeite heeft zij gehad met vast te stellen wat nu in een kerkregering naar goddelijk recht allemaal begrepen is. Op bepaalde punten heeft ze gearzeld.

Dr. De Witt verklaart dat uit de omstandigheden: ze moest bevestiging van haar uitspraken zien te krijgen van het Erastiaanse Parlement en begeerde de Independenten een plaats te geven in de nationale kerk! De meerderheid der Presbyterianen zou voor zichzelf geen aarzeling hebben gekend, pag. 246.

Deze conclusie lijkt iets te sterk, gezien de onderlinge verdeeldheid van de presbyterianen zelf, waarvan de schrijver melding maakt op pag. 170/71. Daar spreekt hij van aarzeling bij de presbyterianen in order to preserve the unity of their party, om eigen eenheid te bewaren.

—o—

Voor het opmaken van de balans over de Westminster Synode voor wat haar activiteiten inzake de kerkregering betreft, is uiteraard noodzakelijk een maatstaf aan te leggen. Als zodanig voldoet niet de maatstaf, die zij zelf niet zonder aarzeling hanteerde, maar één die de beoordelaar zelf als Schriftuurlijk voor zich stelt. Hier schiet m.i. deze dissertatie tekort. Een beoordeling van de maatstaf, die de Synode overigens pas in 1646 duidelijk stelde voor de vraag wat als inre divino kon gelden: direkt bevel, noodzakelijke consequentie (!), en voorbeeld, kon node gemist worden. Dat zal wel samenhangen met de opzet van de schrijver, om nl. historisch en niet-systematisch te werk te gaan. Maar dat kan het gemis toch niet vergoeden, daar overigens wel eigen oordeel wordt gegeven. Het Independentisme wordt vrij scherp afgewezen, 166: een radicale breuk met het verleden van de Kerken der Reformatie. Toegestemd kan worden dat dat in bepaald opzicht zo is: mystieke, doperse invloeden zijn werkzaam in de idee van de kerk als vergadering van „zichtbare heiligen”. Het presbyterianisme, zoals zich dat op de Westminster Synode vertoont, wordt kritiekloos toegejuicht als in overeenstemming, gelijk de andere Reformatorische kerken met het voorbeeld van kerkregering, in het Nieuwe Testamnt vervat. Maar dat moest dan toch maar eens aangetoond worden t.a.v. de stelling dat de H. Schrift naast de kerkeraad nog andere soorten van vergaderingen voor het Bestuur van de kerk wil en dan zulke, die in macht boven de kerkeraden staan! Om alleen dit punt te noemen, vgl. ook pag. 119.

—o—

Deze dissertatie leidt ons heen naar allerlei vraagstukken op het gebied van het kerkrecht en laat ons de worsteling met de vragen zien: grondvragen zijn het, die hun actualiteit nog niet verloren hebben. Boeiend is het te volgen, hoe men in de 17de eeuw daarmee heeft geworsteld op de dusgenaamde Synode van Westminster; Synode te noemen in slechts zeer beperkte zin, als wel als de Dordtse Synode door de Overheid samengeroepen, maar in tegenstelling met deze niet door de kerken gemandateerd! Dr. De Witt is hierbij een nauwkeurige gids, die voor zijn nauwkeurige en geduldige arbeid onze dank verdient.

De oplossing van de vragen worden aan de lezer overgelaten: 'n historische studie, die echt aan het denken zet.

Amsterdam.

G. Janssen

L. Floor, De Nieuwe Exodus, representatie en inkorporatie in het Nieuwe Testament, 1969.

De auteur van dit boek is ds., nu ook dr., L. Floor, chr. geref. pred. door de Chr. Ger. Kerken uitgeleend aan Die Geref. Kerk in Zuid-Afrika, als docent werkzaam aan de opleidingsschool voor niet-blanke predikanten te Hammanskraal. Het boek diende als dissertatie aan Die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwijs. Waar het boek verkrijgbaar is, weet ik niet een uitgever werd niet vermeld, evenmin een prijs. Dit zal wel samenhangen met de wijze van uitgave: in totaal 301 ingebonden aan een kant betypte vellen, kwarto-formaat. Het boek is daardoor ook van wat extra groot formaat geworden. De uitgave is overigens wel goed verzorgd, al komen er wel enkele tyfouten in voor. Ook de spelling is hier en daar wat afwijkend, bijv. reductie i.p.v. reductie, gekwalificeerd en sentripetaal voor gekwalificeerd en centripetaal.

Wat de strekking van het boek betreft, de auteur geeft zelf op: „... dat het doel van deze studie niet slechts is om een eksegetische uiteenzetting te geven over de verschillende aanhalingen van de uittocht uit Egypte in het Nieuwe Testament. Het doel van deze studie is ook om de verschillende exodus-motieven in het Nieuwe Testament in hun onderlinge samenhang te tekenen om op die wijze tot een openbarings-historische uiteenzetting over de nieuwe exodus te komen zoals deze in het Nieuwe Testament beschreven wordt.

Omdat de draden van de openbaringsgeschiedenis gegeven zijn op het stramien van de progressieve reductie en de progressieve uitbreiding waarbij de begrippen representatie en inkorporatie een grote rol spelen, zal in deze studie bijzondere aandacht gegeven worden aan de idee van representatie en inkorporatie als het beheersend beginsel van de openbaringsgeschiedenis. Hiermee is tevens de ondertitel verklaard.” blz. 1.

Wij hebben ons speciaal geïnteresseerd voor wat de auteur heeft geschreven over de idee van representatie en inkorporatie. Het blijkt dan, dat dr. Floor de idee van inkorporatie afwijst en niet wil weten van de tegenwoordig zo geliefkoosde voorstelling van Christus als een korporatieve persoonlijkheid. En hij heeft voor deze afwijzing goede argumenten bijgebracht. Het wil mij echter voorkomen, dat wat hij daarvoor in de plaats wil stellen, nl. de idee van representatie, principieel niet zoveel verschilt van de idee van inkorporatie. Beide opvattingen hebben toch eenzelfde uitgangspunt, nl. dat men aanneemt, dat heel de kerk op een of andere wijze in Christus aanwezig wordt gedacht en geacht wordt in Hem begrepen te zijn en zo ook in de exodus betrokken. De auteur maakt zelf dit onderscheid, dat er geen sprake is van een fysieke aanwezigheid van die van Christus zijn in de nieuwe exodus, maar dat die toch wel aanwezig waren in de zin van vertegenwoordiging, blz. 187. Maar hoe dan ook, ze waren aanwezig, in Christus begrepen. Zo schrijft de auteur: „De exodus van Jezus uit Egypte was volgens Calvijn tevens de uittocht van de kerk omdat Christus het hoofd is van de kerk. De exodus van het hoofd is ook de exodus van het lichaam, omdat het lichaam in het hoofd begrepen is. God deed de kerk uit Egypte komen in haar hoofd.” blz. 42. Zo sterk beheerst deze gedachte de auteur, dat hij die zelfs tot inhoud van het geloof wil maken. Volgens hem is het geloof, dat ons het lichaam van Christus, de Kerk, inlijft niet slechts het geloof, dat Jezus waarlijk de Zoon van God is, dat Hij geleden heeft, gekruisigd, opgestaan uit de doden, waarlijk de Zoon van God is, maar tot de inhoud van het geloof zou ook behoren, dat wij geloven, dat wat met Christus gebeurd is eveneens met ons gebeurd is krachtens ons begrepen zijn in Christus. blz. 188.

Mij lijkt dat een ernstige mistekening van het geloof. Wij hoeven niet te geloven, dat er iets met ons gebeurd is krachtens ons begrepen zijn in Christus. Maar wanneer wij geloven, d.i. ons toevertrouwen aan Jezus Christus en die gekruisigd, dan gebeurt er wat met ons, dan wordt onze oude natuur gekruisigd, staan wij op tot een nieuw leven en zijn we met Christus gezet in de hemelen. Vgl. H.C. vr. 43, 45.

Heel de voorstelling, dat wij, vóór wij tot het geloof in Christus gekomen zijn, reeds in Hem begrepen zouden zijn, in heilshistorische, praedestinatiaanse zin of hoe we het verder ook zouden willen noemen, heeft m.i. geen Schriftuurlijke basis en verwacht ons maar in moeilijke vragen en verleidt ons tot aanvechtbare uitspraken. En het maakt hierbij weinig verschil of men de idee van representatie of van inkorporatie aan-

hangt. We zien nl. dr. Floor samen met dr. Ridderbos zich buigen over de moeilijke vraag hoe de verhouding is van het in heilshistorische en praedestinatieaanse zin in Christus begrepen zijn én de sakramentele inlijving in (het lichaam) van Christus, blz. 173. En dr. Floor meent wel, dat K. Pelz ontspoord is, als deze de christen volledig met Christus identificeert, blz. 174, maar hij stelt zelf dat de evangelist Mattheus de Messias met het volk Israël identificeert, blz. 43. Is daar zoveel verschil tussen?

We zijn niet vóór wij geloven reeds in Christus begrepen, maar wij worden dóór het geloof Christus ingelijfd en alléén door het geloof. Buiten het geloof om is er geen band van gemeenschap met Christus. En door het geloof namen we al de weldaden van Christus aan, het heil en het leven, dat, zoals de auteur zelf ook wel opgemerkt heeft, tenslotte volgens Calvijn bij zijn verklaring van Mat. 2, 15 in Christus is besloten. En zo worden wij uit 'Egypte' verlost.

Ondanks dit nogal ingrijpend bezwaar — want we gaan hiermee wel in tegen het stramien van dr. Floors studie — willen we gaarne de goede kwaliteiten ervan erkennen. Zij getuigt van goede wetenschappelijke zin en liefde voor de Schrift. Er valt heel wat van dr. Floor te leren als hij de verschillende theologische vraagstukken bespreekt, die zich in verband met zijn onderwerp voordoen en met ons het Nieuwe Testament doorgaat van Mattheus tot Openbaring.

H. Venema

Persschouw

In het „Gereformeerd Kerkblad” van 19 juli 1969 schreef ds. H. van Tongeren het volgende:

„Wegroeping” en Vrijmaking

In ons vorig artikeltje hebben we het een en ander te berde gebracht over „doleanties” tijdens de strijd tegen de remonstranten in de 17e eeuw. We attendeerden erop, dat deze „doleanties” onontkoombaar waren voor gereformeerde belijders, waar van hogerhand remonstrante predikanten aan gemeenten werden opgedrongen en de appèlweg uitzichtloos geblokkeerd lag. Het is o.i. duidelijk, dat zodang die appèl-weg er wel is, men zich in verzet tegen „dwaalleer” niet te haastig voor zijn tegenwoordige „doleanties” op de 17e eeuw moet beroepen!

Nu is onder ons de voorstelling gewekt, alsof ook heden ten dage „doleantie” zou geboden zijn, omdat de appèl-weg onbegaanbaar zou zijn geworden. Daarbij kwam de figuur van de „wegroeping” op.

We denken hier aan hetgeen ds. C. G. Bos schreef in zijn brochure „Bezinning en Uitzicht” p. 7 vv: „Als voorbeeld hiervan wil ik noemen een driestar van prof. Kamphuis in jrg. 42, nr. 43, pag. 167 van „De Reformatie” onder het kopje „Amsterdam-Centrum”. Daarin schrijft prof. Kamphuis over de breuk in de gemeente van Amsterdam-Centrum, waar drie ouderlingen de gemeente achter de kerkeraad weggeroepen hebben. Hij merkt dan op: „Maar ook al zou... theoretisch een beroep op de classale vergadering nog tot de mogelijkheden hebben behoord dat is direct daarop een nutteloos offer aan kerkelijke bureaucratie gebleken, want de classis Amsterdam heeft zich volledig achter de Open Brief gesteld...”

En even verder: „En daarbij komt als beslissend moment, dat de drijvers naar hereniging, als ze het tijdstip plaatselijk gunstig achten, heus niet van plan zijn hunnerzijds de kerkelijke weg te gaan voor ze de gemeente in de schoot van de synodocratische gemeenschap terug pogen te brengen.”

Hier wordt de „Open Brief” zonder meer als „schibboleth” gebruikt. De classis Amsterdam deugt niet meer als beroepsinstantie, alleen al om het feit, dat ze zich achter de Open Brief zou hebben gesteld. Ik laat dit oordeel geheel voor rekening van prof. Kamphuis, maar aanvaard niet dat dit zonder meer die classis verwerpelijk maakt. En als hier gezegd wordt dat voor het niet gaan van de afgesproken kerkelijke weg het beslissende moment is, dat dan de anderen ook „heus niet van plan zijn hunnerzijds de kerkelijke weg te gaan”, dan acht ik dit zeer verwerpelijk.

Als van een ander verwacht wordt, bij voorbaat al, dat hij wel ontrouw zal zijn aan gemaakte afspraken,

dan geeft dat niemand het recht dan ook daaraan maar ontrouw te zijn.

Als deze gedachte ingang vindt, is het onheil niet te overzien, dan gaat men het recht maar in eigen handen nemen en worden hele kerkeraden zonder enige vorm van proces afgezet. Men acht de gemeenschap gebroken, men stapt eruit en sticht zelf een nieuwe gemeenschap. Geduld om de gezegende kerkelijke weg te gaan, waarbij tevoren het oordeel van velen wordt gevraagd, is er niet meer bij. Men breekt de gemeenschap, stuurt de anderen in de woestijn en geeft zo prijs elke mogelijkheid van een liefdevol appèl, wanneer men meent dat er ontbindende krachten werken.” Aldus ds. C. G. Bos.

In dat verband wijst ds. Bos dan nog op een andere driestar, nl. „Verdwaasde oppositie”, „De Ref.”, jrg. 42, p. 152. „Daarin heeft prof. Kamphuis het over een paar kerken in Noord-Holland, die „zich gehaast hebben uit te roepen, dat zij zich niet meer in de huidige generale synode vertegenwoordigd willen achten”. In dit verband schrijft hij dan: „Hier is maar één christelijke reactie mogelijk: geen stap mee. Dat geldt ook voor de trouwe gelovigen in die plaatsen, dan moeten zij op de gereformeerde weg blijven, dan moeten zij achter kerkeraden vandaan, die hun gezag misbruiken als zou het een macht zijn om de gemeente Gods over te leveren aan de dwaasheid van het lichtzinnige avontuur. Wellicht zal men het hier geschrevene brandmerken als een beroep tot openbare scheurmaking. Wij blijven er rustig onder. Want het is niet anders dan het wijzen van de weg tot christelijke vrede.”

Ds. Bos besluit dan aldus: „Kan dat doorslaggevend „bewijs” van kwaad herderschap zijn, nog wel als voldongen feit? Ik aarzel niet, dit inderdaad een oproep tot openbare scheurmaking te noemen en heb dit ook reeds in juni aan prof. Kamphuis zelf geschreven.”

Sindsdien heeft de haastige „wegroeping” in vele kerken het tempo van de „doleantie” bepaald. In sneltreinvaart voltrokken zich plaatselijke scheuringen.

Met name tegen dit overijde „wegroepings-kerkrecht” heeft de Verklaring van gevoelens van Maassluis zich willen richten en het heeft ons goed gedaan, dat wat dit hoofdmotief betreft, wij krachtige steun ontvingen van ds. J. G. Meijer die in dit Kerkblad (31 mei jl.) schreef:

„M.i. is het goed, dat tegen al-te-snel-in-doleantie-gaan een waarschuwend vinger wordt opgeheven. Immers, we mogen nooit verbreken, wat de Heere Christus samenvoegt.”

Zelfs voor het toch wel zeer ingrijpende geval dat „de plaatselijke kerk de band aan de zusterkerken met de daad doorsnijdt” zou ds. Meijer eerst „na langdurig vermaan” tot doleantie willen overgaan.

Hij schrijft: „De plaatselijke kerk breekt het kerkeraad op door b.v. de uitspraken van meerdere vergaderingen niet van waarde te houden zonder van genoemde uitspraken in appèl te gaan. Broeders en zusters, die met de zusterkerken willen blijven samenleven, zullen beginnen hun kerkeraad die de banden verbreekt, daarover aan te spreken. Wanneer na langdurig vermaan de raad echter niet luistert, dan is bij het, die de banden brak met de zusterkerken. Dan is bij het ook, die de hem toevertrouwde schapen tot de doleantie dringt.”

We zijn dankbaar voor deze opmerkingen van ds. Meijer.

Was er in de geest van deze voorzichtigheid maar meer gehandeld!

Dan waren er minder scheuringen geweest.

De hier bevolen bedachtzaamheid achten we ook gans in overeenstemming met de lijn, die in de Vrijmaking gevolgd werd. In zijn Verklaring van gevoelens heeft de Maassluisse kerkeraad willen attenderen op het karakteristieke verschil tussen „wegroeping” en Vrijmaking, juist in verband met de hier besproken zaak van het tempo. Als de „wegroeping” gereformeerd is, hebben we het in 1944 verkeerd gedaan. De Verklaring zegt: „Immers, dan hadden we ons al moeten vrijmaken, niet in 1944, maar in 1942, toen de (bindende!) synodale „Toelichting” verscheen, waarin (zoals de synode uitsprak) „strekking en betekenis der door haar gedane uitspraken nader werden uiteengezet.” Op het standpunt van de „wegroeping” had toen ieder die gewaar werd, dat zijn kerkeraad zich achter de synode stelde en daarvan niet wilde terugkeren, zich toen al tot afzonderlijke kerkdiensten moeten begeven! Maar — de Vrijmaking kwam eerst in 1944.

Nadat een appèl-synode had geoordeeld over de bezaarschriften en deze had verworpen.”

En zelfs toen werden de kerkliden nog niet „weggeroepen” van achter hun kerkeraden.

Juist het tegenovergestelde had plaats!
Wie de op 11 augustus 1944 te Den Haag door prof.

dr. K. Schilder voorgelezen Acte van Vrijmaking of Wederkeer ondertekende, wendde zich daarmee tot zijn kerkeraad!

En dat met de bede, waarmee deze Acte besluit: Kerkeraad, maak het ons mogelijk, ons onder uw opzicht te blijven stellen!

Aldus: „Om hiertoe (nl. tot herstel van het verbroken verband der gelovigen en der kerken in onmiddellijke terugkeer tot de gehoorzaamheid van Christus) langs de geordende weg te geraken, geven wij van deze onze Acte kennis in het bijzonder aan de Raad van de Gereformeerde Kerk, waartoe wij rechtens tot op dit ogenblik behoren, met de bede, dat hij door afwerping van gezegd juk het ons mogelijk make, onder zijn opzicht ons te blijven stellen en met elkander de herstellende volle gemeenschap van Woord en Sacramenten te oefenen in de vreze Gods.”

Dat is wel andere taal dan die van de „wegroeping”!

Wij geloven dat juist hierin de Vrijmaking getypeerd is als de niet door ons gebaande weg, waarop wij vlees tot onze arm stelden om naar ons gemaakt bestek, orde op zaken te stellen, maar als een ootmoedig volgen van de Heere „langs de geordende weg”. Dus erkenden wij nog de kerkeraad, ook toen inderdaad de kerkelijke weg geheel was afgelopen. Toen nog erkenden wij de facto en de iure de kerkeraad, in een uiterst beroep. En eerst toen hierop negatief werd beschikt, hebben we ons onttrokken aan het opzicht van die kerkeraad.

De weg was afgelopen.

Toen baande de HEERE ons de weg.

Tot Zijn lof.

En wij wisten het:

„De strik brak los en wij zijn vrijgeraakt.

„De HEERE is ons tot hulp op ons gebed,

„Die God, die aard' en hemel heeft gemaakt.”

Maassluis. H. van Tongeren

De kerkelijke kroniek van het blad „Wapenveld” van juli jl. houdt zich o.a. bezig met wat in Hoogeveen is gebeurd. Met deze woorden:

Op de synode van de Geref. Kerken Vrijgemaakt bleek de scheuring tot deze hoge vergadering door te werken: direct al deed zich het probleem voor van de twee afgevaardigden uit Noord-Holland. Na langdurig beraad is de afvaardiging van de Particuliere Synode van Wormer afgewezen, die van IJmuiden toegelaten. Het Hoogeveense geharrewar maakt op een buitenstaander een onbegrijpelijke indruk. Maar een kerkgemeenschap, voor welke van meetaf het kerkrecht een beheersende plaats innam, had kunnen weten waartoe ad summum en ad absurdum opgevoerde kerkrechtelijke schermutselingen voeren. Het gerezen conflict lijkt niet heelbaar meer.

A.

Uit de „Vrije Kerk” over de Schooldag in 1946.

... „Vergeet nooit één van Zijn weldadigheden... Vergeet ze niet...”

In het nevelig duister van den dommelig-soezenden ochtendstond zwoegen tal van autobussen voort op de vaderlandse keien en asphaltwegen. Volgeladen. Die er in zitten, vrouwen zowel als mannen, zijn klaar wakker, ondanks het vroege uur. Ze voeren een drukke, opgewekte conversatie, soms onder hun ontijdig ontbijt door. Een gezellige, hartelijke, huiselijke sfeer hangt in de wagen. De chauffeur schijnt wel één met z'n stuur en worstelt onbewogen met een aanvankelijke dichter worden mist. Scherp kijkt hij uit. Want schier dag aan dag melden de bladen nieuwe ongelukken op allerlei wegen. Hij zal de voorzichtigheid in acht nemen en kampen zelfs tegen het geringst dreigende gevaar... Daarbinnen is het wachtwoord ook: Kampen! Maar dit wekt andere gedachten op. Het klinkt als een triomf. Het sprak en zal blijven spreken, o ja, van strijd, maar nu, zoo kennelijk-van grooten zegen. Daar vielen de eerste slagen. Daar traden ze ook naar voren, de paladijnen, de helden des geloofs. In hun kamp voor vrijheid en recht. En de Synodale schutters hebben hen wel bitterheid aangedaan en hen beschoten... doch hun boog is in stevigheid gebleven, en de armen hunner handen zijn gesterkt geworden door de Handen van de Machtige Jakobs... Maar op dezen dag is de wapenrok een weinig onder het feestkleed verborgen.

Aller gedachten ontmoeten telkens mekaar; gezamenlijk concentreren ze zich op de IJselstad: Kampen. Daar zetelen de corypheeën, onze mannen van naam, onlangs nog van onverdachte zijde als „Sieraden” betiteld, en nog zoveel méér Grooten in het Koninkrijk Gods. Ook groot in eenvoud en wars van allen opgedrongen mensenlof... God alléén is groot. Hij gaf ons in hen genade en ere. En we verlangen zo vurig, onze nieuwe en toch oude School te zien... Dat moet de moeite waard zijn. Als er nu maar heel wat broeders en zusters zullen opgaan, zoals wij. Zoo'n honderd of wat. Want in een kerk te zitten, waar je wel met een kanon doorheen kan schieten... Daar is in de pers onlangs al genoeg over te doen geweest. Iedereen schreef er haast over. Op zakelijke, bedroefden of min of meer verbolgen toon. Wat is nu een getalletje van vijftig voor een landelijke Toogdag. Dat noem ik spijbelen op grote schaal. Dat is een bespotting voor de geachte Sprekers. Geen wonder, dat men dan de oorzaak tracht op te sporen. Een prettige aandoende zaal moet je hebben: iedereen zit toch liever in een paleis dan een gevangenis. 't Kan ook aan de oogsttijd liggen... Ja, met zulke problemen worstelt dan een mens. Dat deed Balak in lang vervlogen dagen niet minder. Zie maar in Numeri 23. Die zei ook: „Ga je mee een ander plekje opzoeken?” Maar soms wortelt de oorzaak van zo'n traagheid mogelijk in nog wat anders, in wat diepers... in het binnenste binnen... Dit overdenken we. En we hopen met ons hele hart, dat we geen bezoekerspech zullen hebben. Opeens worden we uit onze droomerijen gewekt. Want daar zet men in uit volle borst: „Dankt, dankt nu allen God met blijde feestgezangen.”

En daar blijft het niet bij. De liederenschat blijkt onuitputtelijk en (al) gemeengoed te wezen. De psalmen bruisen opwaarts... „Hoe vrolijk gaan de stemmen op...” Ondertussen verslindt de bus heel wat kilometers. Zo snellen we voort, de tijd vliegt, tot we ten leste in de gelukkige stemming het stedeke Kampen binnen-rijden. Maar dan vertoont zich een schouwspel voor ons oog... onvergetelijk, éénig in zijn soort, overweldigend... O, o, 't lijkt wel... neen, 't is één menszee, die daar golft... Enkele duizenden.

Haast zei ik: Als het zand aan de oever der zee in menigte. En vraagt ge u in stomme verwondering af: waar kwamen ze vandaan, die honderden? „Dat kunnen u de treinen vertellen, afgeladen vol als ze Kampen binnenstroomden. Dat kunnen u de autobussen vertellen, die in bonte menigte bij tientallen stonden saamgegroept op de Nieuwe Markt en langs den Burgwal, en de auto's rij na rij. We zagen alle letters van Nederland, de M, de E, de B, de A, de B — ja, welke al niet! Het was een stertocht van de provincies. Toen kwart voor negen 's morgens de grote Nieuwe Kerk al mudvol was, werd de tweede kerk, de Broederkerk, opengesteld en om tien uur werd de Schooldag geopend in de ééne kerk door de Rector Magnificus, prof. dr. K. Schilder, in de andere kerk door ds. D. v. Dijk, de president-curator, en in beide kerken kon geen mens meer in. Is het een wonder, dat alles staat in het tegen van het psalmwoord: „God heeft bij ons wat groots verricht, Hijzelf heeft onze druk verlicht”?

Dinsdagavond vóór onze Schooldag werd een Bidstond gehouden in de Nieuwe Kerk, geleid door ds. Visee van Kampen, die allereerst zijn blijdschap uitsprak over deze eerste opening van de Geref. Theol. Hoogeschool na de oorlog en na de vrijmaking. Zijn tekst was Jasaja 63 : 16 en 17, met als thema: Het gebed van Israël om de wederopbouw van de kerk.

Aan de orde kwamen de volgende punten, vier totaal: 1. De valse roem in de verbondshistorie wordt afgewezen. 2. De verbondswraak wordt afgebeden. 3. De verbondsbefoete wordt aangegrepen. 4. De verbondsvernieuwing wordt van de HEERE afgesmeekt.

De Verbondsbefoete is vanavond de eenige grond voor ons gebed. Wij zijn alles kwijt, arm en beroofd. Ook het gebouw van onze School in de Oudestraat. En we hielden maar twee hoogleraren en één lector over. Maar door het gebeuren der laatste jaren zijn wij uit een roes ontwaakt. Zo moeten wij ook het verleden zien in een nieuw licht, niet meer in dat van de vaderen, maar enkel en alleen in dat van Góð den Vader, den HEERE, onze Verlosser. Hij schonk ons na twee jaar zoveel! Een gebouw, groot, geschikt en schoon. Geriefelijker dan wij verloren, met vijf hoogleraren, drie lectoren en 108 studenten! Welk een zegen. Ds. Visee droeg de nood van de Theol. Hoogeschool aan de HEERE op en dankte voor de vele verkregen zegenen. — De kerk was meer dan vol.

Toen volgde nog een begroetingssamenkomst. Op onzen Schooldag opende prof. Schilder de bijeenkomst in de Nieuwe Kerk. Machtig klonk het gezang op van Ps. 122 : 1 en 2. Spontaan verhieven de aanwezigen zich van hun zetels. Gelezen werd Ps. 103 : 1-14. Na het gebed sprak de Rector zijn openingswoord. We bezoeken vandaag niet een Schooldag van een nieuwe, maar van de oude Theol. Hoogeschool! Daarom was op zijn plaats het mooie bloemstuk dat uitbeeldde het motief uit Ps. 103 : 5: „Die uwe jeugd vernieuwt als eens arends”. De slagpennen van de

adelaar blijven, de vleugels worden vernieuwd.” Deze woorden, vol van diepen zin roepen ons als met één pennestreek de worsteling te voorschijn in het kerkelijk strijdperk der laatste jaren. Wat ons gebouw aangaat, het is gegroeid uit nooddrift. Het getuigt van de grote liefde der kerken.

In Deut. 30 : 14 en Rom. 10 : 8 staat: Nabij u is het Woord. Hiervan spreekt de zilveren keten, dien de Rector voor het eerst mag dragen en een cadeau is van velen. Dat Woord is de enige spil, ook voor de arbeid van deze School. „In het kwade is de School voorgegaan en zijn de kerken gevolgd. In de genade zijn de kerken voorgegaan en volgt nu de School”. De band aan de kerken, de band aan het Woord Gods, dat zullen wij nu handhaven.

Nog wordt gememoreerd, dat de Hogeschool vijf leraren telt en drie lectoren. Over ongeveer een jaar zal de eerste promotie reeds plaats kunnen vinden. Het slot was de bede, dat deze School de band met de kerken nooit verbroken zal zien en dat onze jeugd vernieuwd worde als die eens arends.

In de Broederkerk sprak ds. v. Dijk, de President-Curator der School, naar aanleiding van Ps. 65: „Niet deze hoogtijdagen vieren met slaande trom en wapperende pluimen. De lofzang moet zijn stilheid. Een mens, overweldigd door een aanblik der zee, na een bestijging der duinen, wordt stil. Zo moet ook onze lofzang stil zijn...”

GETUIGE

Genadige Heer,

ik bid om Uw waarheid.

Ik moet getuigen voor de rechtbank.

Getuigen in de zaak tegen George Kwansa.

Heer,

ik ken George te goed.

Heer,

hij is in onze vereniging.

Heer,

mijn verklaring kan hem redden van straf.

Heer,

als ik niets zeg,

zal hij vallen.

Heer,

als ik de hele waarheid zeg,

zal hij misschien ook vallen.

Heer,

wat moet ik doen?

Het is moeilijk

om getuige te zijn voor iemand.

Maar het is makkelijk

om voor U te getuigen.

Heer,

ook in de zaak Kwansa

kan ik voor U getuigen,

als ik de waarheid zeg.

Heer,

geef mij daarom Uw Geest,

dat ik de waarheid in liefde kan zeggen.

Amen.

Uit: Afrika bidt - Boekencentrum.

TWEEMAAL HELPEN

Leen uw part aan aktie 2 1/4

Die twee-en-een-kwart of f 225.000,— worden gevormd door: ten eerste nog een tekort in de bouwkosten van f 95.000,— en vervolgens kosten kantoorpand f 130.000,—. Dit geld zal er spoedig moeten zijn. Daarom is vorige week aan alle kerken de medewerking gevraagd van de diakenen om onder afgifte van schuldbekentenissen bedragen van f 500,— of meer te lenen aan de Stichting en hiertoe ook een beroep te doen op gemeenteleden. De lening met gemeenteleden wordt aangegaan voor de duur van 10 jaren. De te vergoeden rente mag men zelf bepalen binnen de grenzen van renteloos tot ten hoogste 5% per jaar. Een bijzonderheid is dat jaarlijks 10% van het geleende bedrag door de geldgever of -geefster kan worden opgevraagd. Bij eventueel overlijden kunnen de erfgenamen aflossing van de lening vragen.

Het komt er nu op aan dat het bedrag spoedig beschikbaar komt.

Waarom?

De uitbreiding van De Driehoek vordert snel. De metselaars hebben de dakhoogte bereikt, zodat nu met de afwerking kan worden begonnen. Er heeft zich reeds een wachtlijst gevormd van kinderen, waarvoor plaatsing is aangevraagd. De overbezetting van De Driehoek bedraagt nu al meer dan 50 ±. Alles dwingt dus tot spoed. Deze spoed heeft ook betrekking op de betaling van de bouw- en inrichtingskosten, waarvoor nog een tekort is van f 95.000,—.

Waarvoor nog meer?

Voor het andere werk van de Stichting. Dit werk breidt zich sneller uit dan ooit was voorzien. Over 1968 bereikten ons in totaal 57 verzoeken om hulp. Thans zijn we reeds de 45 gepasseerd. Hieronder vallen niet de vele verzoeken voor het opnemen van een baby. Al deze verzoeken hebben niet alleen betrekking op gezinnen, doch ook op minderjarigen, waaraan de wees niet ontbreekt. De zorg voor de ongehuwde moeder en haar kind heeft zo'n omvang gekregen, dat dit een volledige dagtaak geeft aan een maatschappelijk werkster.

Het maatschappelijk werk vraagt vele overuren. Er wordt gesproken van een haast beangstigende hoeveelheid werk. Uitbreiding van het aantal medewerkers is echter niet mogelijk omdat er geen kantoorruimte beschikbaar is. Voor de familie Rosenbrand blijft er haast geen woonruimte meer over. Wie met de boekhouder moet afrekenen kan dit doen gezeten aan een hoek van zijn bureau.

Op korte termijn moet er personeel bij. Het bleek niet mogelijk een ander gebouw te huren. Plotseling was er wel de kans een in 1965 gebouwd kantoorpand aan te kopen. Gelegen aan de hoofdweg Ede-Bennekom en drie minuten lopen vanaf het station. Er is grote dankbaarheid voor ook deze onverwachte oplossing. Aan de koopsom ontbreekt echter nog f 130.000,—.

Hoe kunt u helpen lenen?

Allereerste zijn er de diakenen, die gaarne voor u en ons klaar staan. Regel de zaak met hen en zij zullen er voor zorgen, dat uw lening ons spoedig bereikt, waarna u dan een officiële schuldbekentenis wordt toegezonden. Wie voor de linkerhand niet wil weten wat de rechter doet kan zich ook rechtstreeks tot de Stichting wenden. Maak het door u te lenen bedrag dan over op postrekening nr. 52325 met vermelding van „lening tegen ...%”. Het rentepercentage bepaalt u dus zelf. U ontvangt dan spoedig de schuldbekentenis. *Door uw lening helpt u ons lenigen.*

Stuur daarom direkt uw part voor aktie 2 1/4.

Verantwoording 22-7 t/m 29-8-1969

Voor het werk van de Stichting mochten wij weer een aantal giften ontvangen. Daarvan noemen we: Gezinskamp I La Roche (GRV) f 114,15; Jeugdvereniging „Daniël” te Zoetermeer f 60,—; Geref. Jeugd Enschede „Vakantiedienst” f 70,—; „Als een klinker 25 ct kost, kunt u hier 40 voor kopen.” f 10,—. 'Tet totaal bedroeg f 1.000,15.

Verder kan worden vermeld, dat voor uitbreiding van De Driehoek rond f 3.000,— werd ontvangen. Wij zijn ervan overtuigd dat de correspondenten stuk voor stuk zich inzetten voor het werven van contribuanten en het innen van de contributies. Onze erkenning voor deze belangrijke arbeid willen wij gaarne tot uitdrukking brengen in het vermelden van de volgende plaatsen: Kampen en Wezep, met elk meer dan f 1.000,— aan contributies per jaar. Allen onze zeer hartelijke dank.

Met meer dan gewone belangstelling zien wij uit naar de volgende verantwoording, waarin dan tevens wordt opgenomen de aktie: „Leen uw part aan aktie 2 1/4”.

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Middelstum: ds. C. van der Jagt te Doesburg-Doetinchem.

DS. H. G. SCHAEFFER — Nadat ds. Schaeffer voorgegaan was in een dienst des Woords bij de Geref. Kerk te Zwolle (ds. Z. G. van Oene) berichtte de kerkeraad te Uithuizen, dat ds. H. G. Schaeffer „door zijn onttrekking aan het opzicht en tucht van zijn plaatselijke kerk te Zwolle opgehouden heeft (emeritus) dienaar der Woords van de kerk te Uithuizen en de Gereformeerde Kerken in Nederland te zijn”.

Ds. A. R. BOSMAN — Op zondag 7 september jl. nam ds. A. R. Bosman afscheid van zijn gemeente te Gees (Dr.). Als tekst voor de dienst had hij gekozen 1 Korinthe 16 : 22b.

STADSKANAAL-PEKELDERWEG — Met ingang van 1 september jl. is de gemeente Stadskanaal-Pekelderweg opgeheven. De leden zijn overgegaan naar de kerk van Stadskanaal.

G.S. HOOGEVEEN — In de vergaderingen van de synode van dinsdag 9 tot vrijdag 12 september jl. werd de behandeling van de zaak-prof. dr. H. J. Jager voortgezet. Daarna kwam de zaak-prof. C. Veenhof aan de orde. T.a.v. beide hoogleraren kwam de synode tot de uitspraak, dat zij, zoals de curatoren reeds constateerden, de door de G.S. van Amersfoort-West 1967 geëiste genoegdoening met betrekking tot hun trouw aan, resp. bescherming van de leer, en hun trouw aan de orde der kerken niet hebben gegeven. Ook sprak de synode uit, dat zij geen genoegdoening hadden gegeven wat betreft de 3e t/m 5e alinea van het redactionele artikel in Opbouw van 8 september 1967, waarvan de synode van Amersfoort-West verlangd had, dat zij die passage naar haar inhoud publiek zouden terugnemen.

WAGENINGEN — De gemeente in Wageningen — buiten kerkverband — vergadert voortaan weer in het kerkgebouw van de Doopsgezinde gemeente aan de Arboretumlaan, en wel voortalsnog één maal per zondag.

In verband met de preekvoorziening kan de aanvangstijd variëren van 14.30 tot 16.30 uur.

Nadere inlichtingen: 08370-3185 (C. J. Bos), 08389-5487 (H. C. M. de Stigter).

In het kerkgebouw is kinderopvang aanwezig.

VOORTHUIZEN — De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Voorthuizen nam met droefheid en verontwaardiging kennis van het bericht „Breuk in Voorthuizen” in het Nederlands Dagblad van 28 augustus l.l.

Dit bericht is geplaatst zonder zijn medeweten. Dit is op zichzelf al zeer te betreuren.

Maar wat erger is: dit bericht is onvolledig, tendentius en onjuist.

Er wordt namelijk verzuimd mededeling te doen van het feit, dat de zich noemende bezwaarde leden zich kortgeleden schriftelijk aan het opzicht en tucht van de kerkeraad hebben onttrokken. Deze onttrekking volgde op een periode van ruim anderhalf jaar, waarin op den duur deze broeders en zusters de kerkdiensten in het geheel niet meer bezochten, ondanks de bereidheid van kerkeraadszijde over alle bij hen levende bezwaren te spreken.

Tendentius is dit bericht omdat het suggereert, dat de kerkeraad de afhouding van een aantal broeders en zusters van het Avondmaal in 1968 niet of niet van harte zou hebben teruggenomen.

Liet de kerkeraad in zijn beleid niet blijken, dat hij zich aan de classesuitspraak conformeerde? Zo staat het in dit bericht. Maar wel degelijk is de betreffende broeders en zusters medegedeeld, dat de kerkeraad zich niet alleen aan het besluit van de classes conformeerde, doch tevens als uitvoering van deze conformatie de uitgesproken sensuur met leedwezen ophief.

De onjuistheden in dit bericht zijn door de kerkeraad gemakkelijk te weerleggen, maar hij wil dit in de pers nalaten. Hij heeft namelijk de gemeente opgeroepen samen met hem voor de terugkeer van deze broeders en zusters te bidden.

Ook deze broeders en zusters zelf zijn opgeroepen zich weer onder opzicht en tucht van de kerkeraad te stellen. Daarop is tot heden geen antwoord ontvangen.

Is het daarom te verbazen, dat de kerkeraad thans met droefheid en ontsteltenis deze onttrekking in de landelijke pers zag vermeld en zelfs aangeduid als een „breuk in Voorthuizen”?

De eventuele behandeling van het aan de classes Harderwijk gerichte schrijven van deze broeders en zusters is niet eens afgewacht.

De kerkeraad

De Vereniging van Predikanten bij de Gereformeerde Kerken in Nederland belegt een Conferentie op maandag 22 en dinsdag 23 september 1969 in „Ons Gebouw”, Broederweg 32 te Kampen.

Op maandagavond, 19.30 uur, een Causerie door de Weleerwaarde Heer dr. J. C. Nieuwlaat te Delft over het onderwerp „De theologische ontwikkeling van onze maatschappij”.

Op dinsdagmorgen wordt een voorstel behandeld dat als volgt luidt: 'De Vereniging van predikanten bij De Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen, spreke prealabel uit, dat elke vrijgemaakte gereformeerde predikant, ongeacht of hij in een bepaald opzicht momenteel binnen of buiten het dusgenaamde kerkverband zijn ambt bedient, volwaardig lid kan zijn van deze vergadering.' (Getekend door de di Bremmer, Mooiweer, Postma, Raven, Van Tongeren, Veldstra en Vis.)

Verder een referaat van de Weleerwaarde Heer ds. A. Kooij van Emmen over het onderwerp: „Eigentijdse prediking”, met bespreking.

PROPAEDEUTISCH EXAMEN — Geslaagd voor het propaedeutisch examen de heren H. K. Bouwkamp, Abel Tasmanweg 55, Lutjegast en L. J. Joosse, Zevenhuizen 21, Hattum.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOLDAG 1969 — De commissie ter voorbereiding van de Theologische Hogeschooldag 1969 deelt u het volgende mede:

- Schooldagbezoekers(sters) uit de provincies Groningen, Friesland, Drente en Overijssel worden er op geattendeerd dat het aanbeveling verdient iets vroeger dan gewoonlijk van huis te vertrekken, in verband met de ieder jaar moeilijker wordende verkeerssituatie bij de IJsselbrug;
- De Schooldagcommissie moet er op wijzen, dat er geen toestemming kan gegeven worden tot losse inzamelacties tijdens de Schooldag.

In de komende week volgen nadere mededelingen betreffende de Schooldag op woensdag 24 september 1969.

De commissie

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL — De senaat van de Theologische Hogeschool deelt mede: dat de opening van de lessen in de cursus 1969-1970, zo God wil, zal geschieden door de pro-rector, prof. dr. L. Doekes, op donderdag 25 september 1969, te 19.30 uur, in de aula van de Theologische Hogeschool.

KERKEWERK WALDENZEN — Verantwoording giften kerkewerk Waldenzen in Italië. Na mijn vorige verantwoording mocht ik de volgende giften ontvangen: P.d.G. te S. f 10,—; G.J.H.L. te Z. f 5,—; C.W.A. te S. f 25,—; J.L. te K. f 2,50; via C.R.V. te W. een kerkcollecte van f 91,75; J.M.S. te R. f 25,—; totaal f 159,25; totaal inclusief vorige verantwoordingen f 13.474,25.

Mijn hartelijke dank voor alle gevers en geefsters, ook die van de kerk-collecte. Is dit geen voorbeeld ter navolging?

U kunt uw giften overmaken op postrekening nr. 50440 t.n.v. P. Groen, Rotterdam.

P. Groen

ADRESSEN

DS. A. R. BOSMAN, Marleseweg 17, Den Ham (Ov.), tel. 05495-282. **GORINCHEM** (ds. A. Koers): scriba: P. Kleingeld, Hoepmakerstraat 20, Gorinchem, tel. 01830-4563.

Op Zijn tijd en Zijn wijze nam de Heere tot Zich in Zijn heerlijkheid onze lieve zoon, broer, zwager en oom

BERT HOBBELINK

op de leeftijd van 15 jaar.

„Gods weg is in het Heiligdom”.

T. Hobbelink
T. Hobbelink-de Jong
Broers, Zusters, Neven en Nichten

Enschede, 15 september 1969
Jasmijnstraat 12

De begrafenis heeft plaats gehad donderdag 18 september op de Oosterbegraafplaats.

Jongen, 24 jaar, wil graag corresponderen met een

CORRESPONDENTIEVRIENDIN

van ongeveer dezelfde leeftijd.

Brieven onder nummer 19969 bureau „Opbouw”, Slotlaan 220, Zeist.

Het Weekblad KERKNIEUWS

(onder redactie van W. C. F. Scheeps en drs. N. Scheeps) geeft

UITVOERIGE VERSLAGEN VAN DE VERGADERING VAN DE SYNODE VAN HOOGEVEEN.

Wie zich met ingang van 1 oktober abonneert, ontvangt behalve de nummers van september ook het nummer van 22 augustus (documentatie over de Vrijmaking) en 29 augustus (verslag van de herdenking in Scheveningen) gratis.

Van de twee laatste nummers is nog maar een beperkte voorraad aanwezig. Ze zijn samen verkrijgbaar bij vooruitbetaling voor f 1,25.

Abonnementsprijs f 4,35 per kwartaal.

Adres redactie en administratie:

Postbus 2100, Den Haag. Telefoon 0 70 - 838372.
Postrekening 1534121.

VERSCHENEN:

Ds. G. Viseé,

VERSTAAT PROF. KUITERT WAT HIJ LEEST?

De schrijver laat zien, dat de beweringen van Dr. Kuitert maar al te zeer op loze gronden en al te haastige conclusies berusten.

Prijs f 3,50.

Uitgave van:

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK

Singel 55 - BARENDRECHT - Postrekening nr. 216828

Wie heeft

voor onze evangelisatiecommissie:

VERBONDSGESCHIEDENIS I en II

van ds. De Graaf?

Aanbieding en prijsopgave aan:

H. G. Lakerveld, Kleine Beerpad 27, Eindhoven.

KOEN Vliegenthart

IJzerwaren, gereedschappen, huishoudelijke artikelen, speelgoed, verf en behang, vraagt per 1 januari 1970

representatieve

HOOFDJUFFROUW

voor de afdeling huishoudelijke artikelen.

Zij zal naast het bevorderen van de verkoop tot taak hebben het op peil houden van de voorraad en contacten te onderhouden met diverse leveranciers.

Salaris in nader overleg. Tevens wordt zonodig bemiddeld bij het zoeken naar een woning. Reiskosten worden vergoed.

Alleen schriftelijke sollicitaties aan ons adres: Marinus Bolkplein 26, Rotterdam.

Binnenkort verschijnt:

Prof. dr. H. Bouwman

GEREFORMEERD KERKRECHT, 2e onveranderde druk.

Bouwman's kerkrecht is in de loop der jaren een begrip geworden. Voor de bestudering en hantering van het geref. kerkrecht is dit handboek onontbeerlijk. Dit standaardwerk verschijnt in twee gebonden delen.

Omvang 1343 pag. Prijs voor beide delen f 75,-. (De betaling kan ev. in termijnen geschieden.)

Boekhandel — Antiquariaat — Uitgeverij

TON BOLLAND

v/h H. A. van Bottenburg N.V.

Prinsengracht 493, Amsterdam, Telefoon 0 20 - 221921